

УДК 351.72(477)(047.31)

УКПП

№ державної реєстрації 0118U003582

Інв. №

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
(СумДУ)
40007, м. Суми, вул. Римського-Корсакова, 2
тел. (0542) 334108, факс (0542) 334049

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
д-р фіз.-мат. наук, професор
_____ А.М. Черноус

ЗВІТ
ПРО НАУКОВО-ДОСЛІДНУ РОБОТУ
КОНЦЕПЦІЯ НОВОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ
СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ

(проміжний)

Начальник НДЧ
канд. фіз.-мат. наук, с.н.с.

Д.І. Курбатов

Керівник НДР
д-р юрид. наук, професор

В.В. Сухонос

2018

Рукопис закінчено 22 «грудня» 2018 р.
Результати роботи розглянуті науковою радою СумДУ протокол
від 27 грудня 2018 № 7

РЕФЕРАТ

Звіт про НДР: 119 с., 157 джерело.

ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають під час діяльності державних органів та інституцій у сфері управління фінансовою системою України.

Мета дослідження полягає у створенні концепції нової інноваційної моделі державного управління фінансовою системою України, розробленої шляхом оптимізації та вдосконалення діяльності органів та інституцій, що здійснюють управління в даній сфері. Реалізація даної мети передбачає проведення комплексних фундаментальних досліджень існуючих наукових поглядів, досвіду розвинених країн Євросоюзу, чинного законодавства України і практики його застосування з використанням теоретико-методологічних та методичних підходів, шляхом надання правової характеристики та економічного аналізу ефективності діяльності суб'єктів що здійснюють управління фінансовою системою України.

Предметом дослідження є модель державного управління фінансовою системою України суб'єктами якої виступають державні органи, що здійснюють управління фінансовою системою України в контексті їх оптимізації, зменшення видатків Державного бюджету та зміцнення фінансово-економічної безпеки країни, як складової національної безпеки.

Для запровадження нової інноваційної моделі управління фінансовою системою України застосовуються наступні *методи*:

- метод прозорості та відкритості перед суспільством, тобто постійне висвітлення в засобах масової інформації результатів діяльності органів;
- метод професіоналізму – встановлення підвищених вимог до професійних знань працівників органів управління ФСУ;
- метод матеріального стимулювання – задля уникнення та подолання

корупційних проявів та схем;

- метод розпорядчого впливу – направлений на забезпечення апарату управління всією фінансовою системою України;
- метод обміну передовим досвідом.

Практичне значення полягає у тому, що :

1. Результати НДР впровадженні у навчальному процесі - акт впровадження від 20.12.2018 року;
2. Результати НДР впроваджені в законотворчій діяльності - довідка про впровадження результатів НДР видана комітетом з питань податкової та митної політики ВР України № 04-27/10-818 від 20.12.2018 року. За результатами виконання першого етапу НДР підготовлений законопроект № 8157 «Про Національне бюро фінансової безпеки», який зареєстрований в Верховній Раді України, а виконавець проекту є співавтором.

СПИСОК АВТОРІВ

Керівник НДР – д-р. юрид. наук, професор, професор кафедри КПДС ННІ права	_____	В.В. Сухонос (вступ; розділ 3)
	22.12.2018	
Відповідальний виконавець д-р. юрид. наук, доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права	_____	Ю.В. Гаруст (розділ 2)
	22.12.2018	
д-р. юрид. наук, доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права	_____	Т. А. Кобзева (розділ 4)
	22.12.2018	
д-р економічних наук, професор кафедри ННІ ФЕМ ім. Балацького	_____	Т.А.Василєва (розділ 1)
	22.12.2018	
к-т юрид. наук, доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права	_____	Л.Д. Руденко (розділ 3)
	22.12.2018	
к-т юрид. наук, викладач кафедри АГПФЕБ ННІ права	_____	В.І. Мельник (розділ 1)
	22.12.2018	
викладач-стажист кафедри Карпова	_____	В.В. Миргород-
АГПФЕБ ННІ права	22.12.2018	(розділ 4)
аспірант, викладач-стажист кафедри АГПФЕБ ННІ права	_____	Б.О. Павленко (розділ 2)
	22.12.2018	
фахівець кафедри АГПФЕБ ННІ права	_____	Ю.М. Кіяшко (розділ 1)
	22.12.2018	
к-т економ. наук, доцент ННІБТ «УАБС»	_____	Л.Ю. Сисоєва (розділ 1)
	22.12.2018	
аспірант кафедри АГПФЕБ ННІ права	_____	М.С. Уткіна (розділ 4)
	22.12.2018	

ЗМІСТ

	5
ВСТУП.....	6
1 ВИЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ НА ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ.....	9
2 ВИЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ, НАДАННЯ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУБ'ЄКТАМ ФСУ, ОКРЕСЛЕННЯ ЇХ РОЛІ ТА ФУНКЦІЇ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДЕРЖАВИ.....	26
3 ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ.....	35
4 ПРОВЕДЕННЯ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ЇХ ВЗАЄМОДІЇ. ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА ФУНКЦІОНУВАННЯ КОЖНОГО СУБ'ЄКТА УПРАВЛІННЯ ФСУ.....	53
ВИСНОВКИ.....	97
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	102
ДОДАТКИ	

ВСТУП

В Україні, протягом всіх років її незалежності, триває постійна реформа фінансових інститутів держави. Кожна зміна Уряду неминує тягне за собою якусь інституційну реформу. Так, для прикладу, державна інституція по зборі податків, реформувалась, а краще сказати трансформувалась більш як 8 разів і це ще не кінець. Відбувається це тому, що в Україні відсутня будь-яка науково розроблена модель державного управління фінансовою системою з чітким визначенням інституцій управління, розмежуванням повноважень та розподілом відповідальності між ними. Тому, зважаючи на значні реформи, які відбуваються у сфері управління фінансовою системою України, актуалізується і питання щодо створення її оптимальної системи управління.

А саме відсутність комплексного наукового дослідження окреслених проблем і оптимальної та дієвої методики формування механізму діяльності державних органів управління фінансовою системою України, вкрай негативно впливає на економічну безпеку держави. Результат цього – стрімке зниження доходів громадян та їх зубожіння, а наслідок – загострення соціально-економічних проблем в українському суспільстві. Стрімка, майже в 3 рази девальвація гривні і викликаний нею інфляційний шок на початку 2015 року показали, що фінансова система виявилася не готовою протистояти економічній кризі. Причина тому – дуже громіздкий, обтяжливий для Державного бюджету та неефективний механізм державного управління фінансовою системою України. Більшість державних установ виконують тотожні функції та мають досить низьку ефективність. Саме шляхом проведення адміністративно-правової реформи державного управління фінансовою системою України можливе вирішення даної проблеми.

Теоретичні основи функціонування фінансової системи в Україні, що розроблені авторами дають змогу напрацювати методичні підходи до оцінки її ефективності які будуть в подальшому використані при розробці Концепції

нової інноваційної моделі державного управління фінансовою системою України, яка допоможе знизити рівень криміналізації суспільних відносин у фінансовій сфері, стабілізувати національну грошову одиницю, подолати корупційні та бюрократичні прояви, забезпечити дієвий контроль за діяльністю суб'єктів фінансової системи України та зменшити необґрунтовані видатки з Державного бюджету України на утримання розгалуженої системи державних органів.

В ході виконання проекту були проведені міждисциплінарні дослідження, які дали змогу відкрити нові закономірності сталого розвитку держави. Головною проблемою, на вирішення якої були спрямовані такі дослідження, є неефективний адміністративно-правовий механізм управління ФСУ, що призвів до глибокої економічної кризи та загрожує національній безпеці України.

Метою дослідження є проведення теоретичного та системного аналізу механізму функціонування фінансової системи України, результати яких будуть покладені в основу розробки нової інноваційної концепції державного управління ФСУ направленої на оптимізацію та вдосконалення діяльності органів та інституцій, що здійснюють управління в даній сфері.

Завдання вказаних досліджень стало окреслення системи суб'єктів управління ФСУ та визначення їх адміністративно-правового статусу, визначення ролі кожного із суб'єктів; дослідження структури державних інституцій, навантаження на Державний бюджет щодо їх утримання.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають під час діяльності державних органів та інституцій у сфері управління фінансовою системою України.

Предметом дослідження виступають державні органи, що здійснюють управління фінансовою системою України в контексті їх оптимізації, зменшення видатків Державного бюджету та зміцнення фінансово-економічної безпеки країни, як складової національної безпеки.

Емпіричну базу дослідження становлять вивчення й використання

різноманітних джерел: наукових публікацій (монографій, підручників, коментарів); дисертацій, авторефератів дисертацій; статистичних даних щодо діяльності державних органів як суб'єктів фінансової системи України.

Науково-теоретичним підґрунтям є наукові дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених-правників, учених-економістів та фінансистів, присвячені як загальним проблемам фінансового, адміністративного та кримінального права, так і безпосередньо досліджуваній проблематиці.

Положення та висновки роботи ґрунтуються на нормах Конституції України, законах України, нормативно-правових актах Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Кодексі України про адміністративні правопорушення, Кримінальному кодексі України, Податковому кодексі України та законах України «Про прокуратуру», «Про Національну поліцію», «Про Службу безпеки України», «Про Національне антикорупційне бюро України», інших законодавчих актах, нормативно-правових актах та відомчих документах, що стосуються діяльності державних та правоохоронних органів які приймають участь в управлінні фінансовою системою України.

Інформаційну базу дослідження становлять також політична, правова публіцистика, довідкові видання і статистичні матеріали, спеціальна література, матеріали засобів масової інформації та мережі Інтернет, в яких розглядаються питання, пов'язані із функціонуванням та захистом фінансової системи держави, вдосконалення фінансової системи України та механізму захисту фінансової системи держави.

1 ВИЗНАЧЕННЯ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ НА ФІНАНСОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Фінансова система є основою функціонування кожної країни світу. Від якості її формування та напрямів функціонування залежить добробут країни, рівень її конкурентних позицій на міжнародному рівні та економічне зростання в цілому. Фінансова система виступає в якості формування інструменту реалізації державної політики, здійснює забезпечення фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання, є необхідною складовою усіх ланок суспільного життя. Наявність досконалої фінансової системи для будь-якої держави є головною умовою ефективного функціонування її економіки.

Фінансова системи являє собою надзвичайно складну за внутрішньою будовою фінансову конструкцію, за умови ефективно побудови якої реалізується збалансування інтересів і протиріч фінансової політики та економіки. Разом з тим, процес формування оптимальних фінансових систем є досить трудомістким і складним. В ході ринкових перетворень фінансова система України постійно зазнає певних реформувань. Однією з основних складових фінансової стратегії України є поглиблення її інтеграції в міжнародний фінансовий простір. Так як фінансова система України на сучасному етапі має ряд недоліків, а саме недосконалість законодавчої бази та організаційної структури, низький рівень соціального забезпечення, неефективність бюджетної та податкових систем, відсутність належного фінансового контролю.

В умовах інтеграції України до Європейського Союзу одним із важливих завдань належить приведенню фінансової системи нашої країни до європейських стандартів. Відповідно до цього, важливим є реформування фінансової системи України відповідно до досвіду економічно розвинутих країн. Вивчення зарубіжного досвіду функціонування фінансових систем

дозволить побудувати розвинену та сталу фінансову систему України за європейським взірцем.

Дослідженням проблем функціонування фінансової системи України приділяється багато уваги з боку вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як Опарін В.М., Соколова Є.Д., Ковальчук А.Т., Латковська Т.А., Орлюк О.П., Н. І Хімчева, Карлін М.І., Козак Ю.Г., Федосов В.М., Юрій С.І., В. Ален, Д. Блейк, Г. Вуд, А. Деміргук-Кунт, Б. Ейхенгрін, П. Мауро, Д. Ойстра, Д. Сакс, Дж. Стігліц та інші. Проте досі не існує визначення поняття механізму функціонування організації фінансової системи, а аналітична основа для його визначення тільки починає розвиватися. Опис механізму функціонування дається через опис складових його частин. Таким чином, постає потреба, у першу чергу, у визначенні об'єкту механізму функціонування фінансової системи України - фінансовим правовідносинам щодо формування, розподілу та використання фондів грошових коштів. Досі також не існує чіткого визначення фінансової системи, способів забезпечення механізму функціонування організації фінансової системи.

Фінансова система існує у кожній державі незалежно від рівня її економічного розвитку. Види фінансових систем держав можуть відрізнятися за своєю структурою, оскільки вони є відображенням існуючої моделі економіки. Сьогодні, у світі налічується понад 20 різних моделей фінансових систем. У фінансовій системі зосереджені значні фінансові ресурси, що становлять понад 80% від обсягу ВВП країни. Структура фінансової системи завжди динамічна. У державах із перехідною економікою фінансові системи характеризуються тим, що окремі їх ланки перебувають на стадії формування.

Фінансова система виникла з появою держави і нерозривно пов'язана з її функціонуванням, і від її стану залежить розвиток економіки та всіх сфер суспільного життя. На думку видатного українського науковця Нестеренко А.С. за допомогою фінансової системи держава накопичує і використовує фінансові ресурси на виконання своїх функцій. Формування системи фінансових органів та інституцій в Україні сьогодні є надзвичайно

актуальним, оскільки від правильності вирішення цього питання залежить як ефективність функціонування державних органів, так і стабільність розвитку економіки країни, загалом. Тому важливим є питання вдосконалення фінансової системи України, яка все ще перебуває на стадії становлення і потребує контролю з боку органів управління країною. Крім того, правильна фінансова модель не лише стимулюватиме виробника, а й забезпечить ефективність фінансових відносин у суспільстві.

Формування фінансової системи України, яке було розпочато ще після проголошення незалежності, продовжується і в наш час. Цей процес є досить складним, тривалим і суперечливим. Можна зазначити, що в цілому в Україні закладені підвалини фінансової системи передбаченої, за визначенням С.Мочерного, моделлю народної економіки. Відповідно до думки науковця, цієї моделлю передбачається використання усіх типів власності (за домінування трудової колективної власності), всебічний соціальний захист населення і національне демократичне економічне планування ринкового типу.

Але водночас з цим накопичилося і багато проблем, що стосуються як фінансової системи в цілому, так і окремих її елементів зокрема. Вивченню фінансів і самої фінансової системи, дослідженню проблем окремих її складових приділяється багато уваги з боку як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Незважаючи, на думку, Нестеренко А.С про те, що фінансову систему розглядають у трьох аспектах: економічний, матеріальний та правовий. Вважаємо, що особливу увагу слід звернути саме на правовий аспект визначення поняття фінансової системи, тому що виключно правовими нормами регулюються формування і функціонування фінансової діяльності, та саме від прийняття відповідних законодавчих актів залежить її ефективність і розвиток. За допомогою правового підходу можливо розглянути фінансову систему як досить широку за змістом категорію. В юридичній науці немає одностайного визначення фінансової системи. Однак питання, пов'язані з визначенням, розумінням і змістом фінансової системи як правової категорії

вітчизняними науковцями, вивчені ще недостатньо. У зв'язку з цим постає потреба дослідження поняття фінансової системи України та її елементів з точки зору права.

Дослідження фінансової системи у правовому аспекті перш за все викликане відсутністю визначення «фінансової системи» в вітчизняному законодавстві. Тому виникає необхідність звернутися до поглядів науковців щодо визначення вищезазначеного поняття. Так, Є. М. Ашмаріна розглядає фінансову систему як сукупність елементів, по - перше згрупованих у двох основних напрямках (фондів та суспільних відносин з їх акумулювання, перерозподілу та використання), і по - друге, як сукупність факультативних інструментів (інституційний механізм, методи, функції, фінансова політика, фінансове законодавство). Дані підходи свідчать саме про правове розуміння фінансової системи.

Ще одним напрямком розгляду фінансової системи як правової категорії, є так званий інституційний підхід, за яким фінансова система являє собою сукупність державних органів та установ, тобто має розгалужену мережу спеціальних органів та установ, що здійснюють безпосереднє керівництво фінансовою діяльністю держави, і функціонування яких регламентується виключно законами та Конституцією України. Інституційний підхід наголошує на тому, що функціонування, формування та реалізація заходів економічної стабілізації без формування відповідних уповноважених органів неможлива. Як і неможливе функціонування фінансової системи без приватного блоку її інституційного механізму - підприємств і організацій, заснованих на приватній формі власності, індивідуальних приватних суб'єктів, домашніх господарств. З цього випливає, що фінансова система не обмежується сукупністю державних органів управління та вимагає функціонування у своєму складі приватного сектору економіки, адже саме за допомогою підприємств, установ, організацій, домогосподарств здійснюється економічна діяльність, оборот грошей в державі, залучення іноземних інвестицій, розвиток ринкової економіки. У той же час С.В Запольський

наголошує, що інституційна концепція виходить із функціональної своєрідності окремо існуючих інститутів, так як державні доходи, державні видатки, страхування тощо.

По-суб'єктна концепція базується на визначені органу, що здійснює управління фондом або інститутом або володіє речовим правом певного виду щодо мобілізованих фінансових ресурсів. Але на думку О. П. Орлюк подібний метод систематизації невдалий оскільки побудований за ознаками, що мають службовий характер і не пов'язані з природою і суттю фінансів і фінансових правовідносин. У свою чергу А.І Худяков, проаналізувавши поняття фінансової системи, відзначає організаційний підхід до його розуміння « У цьому сенсі під фінансовою системою розуміється сукупність фінансових установ держави(фінансове відомство і його підрозділи, податкові органи, органи державного нагляду).

Дж. Ван Хорн, вважає, «що фінансова система - це сукупність низки установ і ринків, які надають свої послуги фірмам, громадянам, а також урядам». П. Роуз і Д. Фрезер розглядають фінансову систему країни як мережу фінансових ринків, фінансові інституції, бізнес структури, фінанси домогосподарств та уряду. Дане визначення свідчить, що фінансова система визначається як поєднання ринків, інститутів та фірм, що надають фінансові послуги та виступають як фінансові посередники.

М.В. Грідчіна зазначає, що «фінансова система країни це - сукупність взаємопов'язаних і урегульованих фінансово-правовими нормами різних груп фінансових відносин(фінансових інститутів, ланок фінансів та інших), за допомогою яких держава формує, розподіляє та використовує централізовані і децентралізовані фонди коштів. При цьому специфіка фінансової системи не вичерпується лише особливостями складових її елементів, а полягає, перш за все, в характері зв'язку відносин між ними». Деяко іншої думки притримується О.Р. Романенко та розглядає фінансову систему як «сукупність відокремлених, але взаємопов'язаних між собою сфер фінансових відносин, що мають особливості в мобілізації та використанні фінансових ресурсів, відповідний

апарат управління та правове забезпечення».

У свою чергу, за результатами проведених досліджень можемо запропонувати своє визначення фінансової системи, згідно з яким фінансова система країни як юридична категорія являє собою багаторівневу соціальну систему, яка включає в себе врегульовану відповідними правовими нормами держави сукупність усіх наявних сфер фінансових відносин та відповідних суб'єктів таких відносин, які забезпечують збалансоване функціонування та взаємодію цих певних сфер та здійснюють управління ними. Дане визначення, на нашу думку, розкриває більш повний зміст фінансової системи як правової категорії, тому що, виключно законами регулюються правовідносини, які виникають у процесі фінансової діяльності та лише правові норми правомочні регулювати процес функціонування фінансової системи. Доповнюючи наведене вище, можна зробити висновок, що фінансова система у правовому аспекті досить широка за змістом категорія і включає в себе фінансові відносини суб'єктів фінансової діяльності й органів управління та спрямована на взаємодію всіх цих елементів.

З огляду на проведений аналіз поглядів науковців щодо визначення поняття «фінансова система» можна зробити висновок, що фінансова системи України являє собою складну систему, яка становить собою внутрішньо обумовлену сукупність взаємопов'язаних і об'єднаних єдиною метою сфер, ланок та інститутів, кожна з яких представляє специфічну групу фінансових відносин, які опосередковують формування, розподіл та організацію використання фондів грошових коштів держави, місцевого самоврядування, підприємств різних форм власності, фінансових інституцій, і які регулюються відповідними нормативно - правовими актами. Для вдосконалення фінансової системи необхідно на основі наукових досліджень на законодавчому рівні закріпити поняття «фінансової системи» та прийняти закон «Про фінансову систему України», який надасть можливість у єдиному нормативно-правовому акті закріпити основоположні засади функціонування фінансової системи.

Процес становлення і розвитку фінансової системи України є доволі

складним та суперечливим. На сьогодні в нашій державі продовжується процес формування фінансової системи, яка почала розвиватися як національна лише після проголошення незалежності України. У сучасних реаліях формується система європейської направленості, яка має безпосередньо еволюційний характер. Це зумовлено перш за все державною самостійністю України, переходом економіки на ринковий тип відносин та інтеграцією України до Європейського Союзу.

Досліджуючи фінансову систему нашої держави, важливо акцентувати увагу на тому, що ця категорія вживається у різних джерелах та значеннях. Вона є предметом вивчення економічних, історичних, правових наук тощо. Тому важливо відмежувати фінансову систему як сукупність відносин, що регулюють рух коштів, і як систему понять, категорій адміністративно-правового змісту, закріплених у чинному й міжнародному законодавствах.

На підтвердженні того, що фінансова система є правовою категорією, наголошує законодавець. Так, стаття 92 Конституції України закріплює положення про те, що виключно законами України встановлюються:

а) Державний бюджет України і бюджетна система України; б) система оподаткування, податки і збори; в) засади створення і функціонування фінансового, грошового, кредитного та інвестиційного ринків; г) статус національної валюти, а також статус іноземних валют на території України; д) порядок утворення і погашення державного внутрішнього і зовнішнього боргу; е) порядок випуску та обігу державних цінних паперів, їх види і типи. Правове розуміння фінансової системи – це насамперед сукупність установлених нормативними правовими актами характеристик фінансової системи, що мають форму нормативних вимог до режиму її функціонування (фінансове законодавство, передбачені в нормах засоби і способи стабілізації фінансової системи, фінансова політика в її правових формах, функції, а також методи діяльності в рамках фінансової системи, що реалізуються в діях конкретних уповноважених суб'єктів.

Так, фінансова система як об'єкт державного управління є підвідомчою

сферою, тобто безпосереднє управління процесами формування, розподілу та використання публічних коштів покладене на спеціально уповноважені органи державної влади, що здійснюють управлінські функції від імені держави та в межах чітко визначеної компетенції. Фінансова система України як об'єкт управління підпорядкована владній волі суб'єкта управління і виконує його рішення, тобто забезпечуються зміст та сутність загально-правової категорії «система», а саме між суб'єктом та об'єктом державного управління не існує абсолютних меж – система, яка управляє, будучи суб'єктом стосовно того чи іншого об'єкта, сама, у свою чергу, може бути об'єктом управління з боку іншого суб'єкта.

В умовах демократичної, правової, соціально орієнтованої держави адміністративне управління фінансовою системою спрямоване на забезпечення насамперед прав і свобод людини та її законних інтересів у сфері акумулювання та розподілу публічних коштів. Отже, ефективне функціонування фінансової системи залежить від організації управління нею. Управління фінансами, як і будь-якою іншою системою, включає дві основні складові: органи управління та форми і методи управлінської діяльності. Основним завданням органів управління фінансовою системою, у свою чергу, забезпечення злагодженості у функціонуванні окремих сфер і ланок фінансових відносин. Це досягається чітким розмежуванням функцій і повноважень між фінансовими органами та інституціями. Тому управління фінансовою системою держави містить у собі ряд функціональних елементів, серед яких варто виділити такі: прогнозування, планування, оперативне управління, контроль і регулювання.

Управління фінансовою системою держави здійснюють Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України та органи місцевого самоврядування. Центральне місце в управлінні фінансами в Україні, як і в будь-якій іншій державі, посідає Міністерство фінансів України, яке є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову та бюджетну

політику; не менш важливими є також Державна аудиторська служба України, Державна казначейська служба України. Окрім перелічених органів державного управління, фінансова система є об'єктом управління:

Державної фіскальної служби України, що реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, також законодавства з питань сплати єдиного внеску;

Рахункової палати, яка від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням;

Національного банку України, який є основною фінансовою інституцією у сфері грошового ринку. Саме він здійснює емісію грошей, що є інструментом фінансових відносин, і регулює грошовий обіг у країні. Важливе завдання Національного банку – організація ефективного функціонування кредитної системи. Він проводить реєстрацію комерційних банків і видає ліцензії на окремі види банківських операцій (наприклад, валютні операції).

Національний банк здійснює нагляд за діяльністю комерційних банків за допомогою встановлення економічних нормативів (мінімального розміру статутного фонду, показників ліквідності й платоспроможності та ін.) і розмірів обов'язкових резервів. Важливі його функції в банківській системі – забезпечення проведення міжбанківських розрахунків та кредитування комерційних банків, тобто він є банком банків. Він виконує агентські послуги з розміщення державних цінних паперів та обслуговування державного боргу, організовує касове виконання бюджету, проводить міжнародні розрахунки держави. Національний банк здійснює валютне регулювання і визначає офіційні курси валют чи валютні коридори тощо.

На фінансову систему як сферу державного управління поширюються норми права, зокрема адміністративного, вони й створюють предмет правового

регулювання. Таким чином, предмет адміністративно-правове регулювання відповідає на запитання, що регулюється нормами права. В. К. Колпаков визначає, що предмет адміністративного права складають відносини, які виникають у результаті владної виконавчо-розпорядчої діяльності органів державного управління щодо виконання публічного зобов'язання²⁶). Фінансова система в контексті адміністративно-правового регулювання є складним поліструктурним утворенням, до якого варто віднести відносини:

а) державного управління щодо формування та використання публічних коштів грошових фондів та інші управлінські відносини, об'єднані предметом відання під назвою «відносини публічного управління»;

б) відносини відповідальності за порушення встановлених правил, тобто відносини адміністративної відповідальності;

в) відносини, що виникають за ініціативою об'єктів публічного управління при їх зверненні до державно-владних органів та органів місцевого самоврядування, – сервісні відносини (послуги).

Таким чином, фінансова система як предмет адміністративно-правового регулювання передбачає дослідження:

управлінської складової організаційно-правового об'єднання коштів бюджетної і банківської систем, небанківських фінансових установ,

підприємств, установ та організацій усіх форм власності та окремих осіб і громадян;

відносин, які виникають у зв'язку з розробленням та прийняттям різного роду публічних та індивідуальних рішень щодо реалізації прав приватних осіб;

відносин, пов'язаних із розглядом різного роду скарг на діяльність органів державної влади, для яких фінансова система є безпосереднім об'єктом управління;

відносин, пов'язаних із застосуванням адміністративного примусу.

Із вищевикладеного можемо зробити висновок, що невід'ємною рисою складових предмета адміністративно-правового регулювання є публічна спрямованість фінансової системи, тому що адміністративне право

урегульовує публічні правовідносини. А тому об'єктом управління, як уже зазначалося вище, будуть виключно публічні кошти, тобто кошти державного бюджету, бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів, кредитні ресурси, надані під державні та місцеві гарантії, кошти Національного банку України, державних банків, державних цільових фондів, Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також кошти суб'єктів господарювання державної та комунальної власності, отримані ними від їхньої господарської діяльності.

До цього часу в науці використовували поділ фондів коштів держави на централізовані та децентралізовані. Певна річ, нас більше цікавлять централізовані фонди коштів фінансової системи нашої держави, тому що вони є публічними фондами. Саме за їх рахунок задовольняється публічний інтерес, і держава виконує свої функції. Ці фонди перебувають у розпорядженні держави як безпосереднього суб'єкта публічної влади (державний бюджет, пенсійний фонд тощо) та органів місцевої виконавчої влади і місцевого самоврядування (місцеві бюджети, місцеві фонди коштів, сформовані за рішенням органів місцевої влади).

Проведенням єдиної державної фінансової бюджетної податкової політики спрямованої на реалізацію конкретних завдань економічного та соціального розвитку України забезпечує Міністерство фінансів України - державний орган виконавчої влади. Міністерство було створене, а точніше реорганізовано із Міністерства фінансів УРСР після проголошення незалежності країни. Отже видно що із незалежністю держави зміни торкаються також і автономії незалежності фінансової системи. Вона починає розвиватися як національна система та набуває поступової чіткої нормативно - правової регламентації, що свідчить про те що вона починає функціонувати не лише символічно, але й фактично.

В управлінні фінансами виділяються об'єкти, суб'єкти та інструменти управління, які потребують більш детальної характеристики.

Перш за все, об'єктами фінансового управління є фінансові відносини, а

також усі інші складові фінансової системи. Стосовно структурних елементів фінансової системи держави, то одні вчені вважають, що до складу фінансової системи держави входять інститути державних фінансів, фінансів господарюючих суб'єктів, місцевих фінансів, страхування, кредиту; інші - виокремлюють бюджетну систему, позабюджетні державні та муніципальні фонди, кредит, фінанси майнового й особистого страхування, фінанси підприємств різних форм власності, організацій, установ, галузей народного господарства .

Так, вчені О.Р. Романенко, С.Я. Огородник зазначаючи, що фінансова система є складним механізмом, виокремлюють її сфери та ланки, серед яких:

- фінансовий ринок, що включає в себе ринок грошей, ринок кредитних ресурсів, ринок цінних паперів, ринок фінансових послуг тощо;
- страхування, зокрема: соціальне, майнове, особисте, страхування підприємницьких ризиків, страхування відповідальності;
- державні фінанси, до яких належать: державний і місцеві бюджети, державні цільові фонди, державний кредит, фінанси державного сектору;
- міжнародні фінанси, що складаються з фінансів міжнародних організацій, фінансів міжнародних фінансових інституцій, міжнародний фінансовий ринок;
- фінанси суб'єктів господарювання: фінанси комерційних підприємств і організацій, фінанси некомерційних установ та організацій.

Зважаючи на це, серед структурних елементів фінансової системи України вважаємо за доцільне виділити: бюджетну систему України; фінанси спеціальних цільових фондів; кредитну систему; обов'язкове державне страхування; фінанси господарюючих суб'єктів.

Щодо суб'єктів фінансового управління, то вони представлені державою в особі законодавчих і виконавчих органів (у тому числі фінансових), а також фінансовими службами підприємств, організацій і установ. Сукупність усіх організаційних структур, які здійснюють управління фінансами, утворює

фінансовий апарат. Він забезпечує злагодженість функціонування окремих сфер і ланок фінансової системи завдяки чіткому розмежуванню функцій і повноважень між ними.

Схему управління фінансовою системою, а також напрями діяльності органів та інституцій фінансового управління можна охарактеризувати наступним чином:

- 1) Міністерство фінансів України:
  - в ланці бюджету держави – здійснює його складання і виконання;
  - в ланці державного кредиту - здійснює випуск позик, використання залучених коштів, погашення боргів;
  - в ланці - міжнародних фінансових відносини – підтримує взаємовідносини з урядами інших країн, міжнародними організаціями і міжнародними фінансовими інституціями;
  - в ланці фінансів підприємств – здійснює нормативно-організаційне регулювання фінансової діяльності;
- 2) Державне казначейство України:
  - в ланці бюджету держави – здійснює виконання Державного бюджету: фінансування видатків по регіонах;
- 3) Державна аудиторська служба України:
  - в ланці бюджету держави – здійснює ревізії, складання і виконання бюджетів, контроль за використанням бюджетних асигнувань;
  - в ланці фінансів державного сектора – виконує контроль за фінансовою діяльністю;
- 4) Державна фіскальна служба України:
  - в ланці бюджету держави, загальнодержавних цільових фондів-забезпечує облік платників податків і обов'язкових платежів, контроль за дотриманням податкового законодавства;
- 5) Рахункова Палата Верховної Ради України:
  - в ланці державного бюджету - забезпечує контроль з позицій макроекономічного, фінансового регулювання і діяльності фінансової

політики. Контроль за складанням і виконанням бюджету;

- в ланці державного кредиту – здійснює контроль за залученням, використанням і погашенням держпозик;

- в ланці фінансового ринку – забезпечує контроль у сфері грошово-кредитної політики;

6) Державна фіскальна служба України – в ланці бюджету держави, загально-державних цільових фондів – здійснює облік платників податків і обов'язкових платежів, контроль за дотриманням податкового законодавства;

7) Страхові компанії - в ланці страхування - здійснюють страхові операції;

8) Державна аудиторська служба України - щодо фінансів підприємств - видає ліцензії аудиторам і аудиторським фірмам, контролює аудиторську діяльність;

9) Національний банк України:

- в ланці кредитної системи – здійснює банківський нагляд, реєстрацію банків, видає ліцензій на окремі банківські операції, здійснює емісію грошей, регулює грошовий обіг в країні;

- в ланці державного кредиту - надає агентські послуги уряду з розміщення державних цінних паперів;

- в ланці бюджету держави - організовує його касове виконання;

- в ланці міжнародних фінансових операцій – здійснює міжнародні розрахунки;

10) Комерційні банки – в ланці банківської системи – здійснює банківські операції;

11) Міжбанківська валютна біржа – ланці валютного ринку - здійснює купівлю-продаж валюти і визначає валютні курси;

12) Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку – в ланці ринку цінних паперів – здійснює реєстрацію випуску цінних паперів (крім державних); ліцензування діяльності фінансових посередників; регулювання операцій з цінними паперами; нагляд за діяльністю суб'єктів ринку;

13) Фондова біржа - в ланці ринку цінних паперів - здійснює забезпечення первинного і вторинного ринку цінних паперів, проводить котирування;

14) Фінансові посередники - в ланці ринку цінних паперів - виконують доручення емітентів з випуску цінних паперів та інвесторів з питань їх придбання;

15) Пенсійний фонд України – в ланці фонду цільового призначення на пенсійне забезпечення – здійснює акумуляцію коштів фонду, нарахування та виплата пенсій допомог;

16) Фонд соціального страхування – в ланці фонду цільового призначення - здійснює акумуляцію коштів фонду, нарахування та виплату коштів по соціальному страхуванню. Як можна побачити з даної схеми, кількість суб'єктів управління фінансовою є значною, при цьому для кожного суб'єкта характерна своя особлива компетенція та ланки фінансової системи, на які вона поширюється.

У системі органів управління фінансами виділяють органи стратегічного управління та оперативного управління фінансами. Щодо стратегічного управління, то воно полягає у загальному управлінні фінансами, що вміщує функції, спрямовані на довгостроковий період часу та вирішення загальних проблем розвитку фінансової системи держави.

Стратегічне управління здійснюється вищими органами державної влади: Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів та Президентом України.

Під оперативним управлінням розуміють поточне управління фінансами, що передбачає сукупність функцій, що розробляються на основі оперативного аналізу фінансової ситуації в державі, фінансового планування та регулювання вищими органами державної влади, а також на основі складених фінансових планів. Оперативне управління фінансами здійснюється органами державної влади, які належать до апарату фінансової системи, зокрема Міністерством фінансів України, Державною казначейською

службою України, Державною фіскальною службою України, фінансовими управліннями інших органів виконавчої влади, а також фінансовими службами підприємств та організацій.

Інструментом управління фінансами служить механізм управління державними фінансами, що являє собою сукупність спланованих, розрахованих і запропонованих організаційно-правових, економічних, методологічних, інформаційно-аналітичних методів і засобів із забезпечення відтворення, адресності використання та стійкості державних фінансів, спрямованих на суб'єкти управління, що законодавчо наділені функціями, обов'язками і повноваженнями з управління державними фінансами.

До основних функцій управління фінансами належать: фінансовий аналіз (проводиться з метою формування інформації для прийняття управлінських рішень); фінансове прогнозування та планування (використовується для наукового обґрунтування поточного та перспективного розвитку економіки); управління фінансами; контроль за станом фінансів (надає органам управління необхідну інформацію про дотримання законів у сфері використання фінансів).

Проведення виваженої фінансової політики органами державної влади забезпечує фінансову безпеку держави, тобто стабільність соціально-економічного розвитку та захищеності фінансових інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз фінансової системи держави. Так, до основних принципів управління фінансовою безпекою відносять:

- загальні принципи, серед яких: пріоритет прав і свобод людини та громадянина; верховенство законодавчих норм; перевага договірних засобів при вирішенні конфлікту; своєчасність і відповідність заходів захисту національних фінансових інтересів загрозам; взаємне розмежування повноважень, співпраця органів державної влади у забезпеченні національної, економічної та фінансової безпеки;

- спеціальні принципи, зокрема: забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності держави, національної єдності та суверенності

прав з приводу використання економічного та фінансового потенціалу держави; досягнення рівноваги між індивідуальними, корпоративними і державними інтересами; законність прийняття та ефективність виконання управлінських рішень у фінансовій сфері; захист прав власності і свободи економічного вибору; забезпечення макрофінансової стабільності, інтенсивного зростання економіки та фінансової незалежності держави; забезпечення ефективності розподілу фінансів та державний контроль за їх використанням.

Варто виділити складові елементи системи управління державними фінансами, на яких зосереджується увага держави відповідно до Стратегії розвитку системи управління державними фінансами, прийнятої 1 серпня 2013 р. № 774-р. серед яких: податкова система; середньострокове бюджетне прогнозування та планування, програмно-цільовий метод, стратегічне планування на рівні міністерств, інших головних розпорядників бюджетних коштів; управління ліквідністю державних фінансів та державним боргом; квазіфіскальні операції; система бухгалтерського обліку в державному секторі; система державних закупівель; державні інвестиції; державний внутрішній фінансовий контроль; незалежний зовнішній фінансовий контроль; протидія корупції; доступ громадськості до інформації з питань бюджету.

2 ВИЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ, НАДАННЯ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУБ'ЄКТАМ ФСУ, ОКРЕСЛЕННЯ ЇХ РОЛІ ТА ФУНКЦІЇ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДЕРЖАВИ

Фінансова система України регламентована сукупністю фінансово - правових актів, серед яких виділяють акти органів законодавчої влади (закони) та акти органів виконавчої влади (підзаконні акти). Існують різні форми фінансово - правових актів: Конституція України, закони України, укази Президента України, декрети та постанови Кабінету Міністрів України, накази, інструкції чи положення Міністерства фінансів України.

Головне значення у правовому регулюванні фінансової діяльності держави має Конституція України, у якій містяться основоположні принципи (на них ґрунтується галузь фінансового права); вона визначає вихідні положення нормативної регламентації фінансових відношень, є базою для фінансового законодавства. Так, п.4 ст.85 Конституції передбачає, що до повноважень Верховної Ради України належить затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього, контроль за виконанням Державного бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання. Виходячи з необхідності забезпечення економічної безпеки держави, ст.92 Конституції закріплює, що виключно законами України встановлюються Державний бюджет України і бюджетна система України; система оподаткування, податки і збори; засади створення і функціонування фінансового, грошового, кредитного та інвестиційного ринків; а також статус іноземних валют на території України; порядок утворення і погашення державного внутрішнього боргу; порядок випуску та обігу державних цінних паперів, їх види і типи.

Ст. 95 Конституції наголошує, що бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства

між громадянами і територіальними громадами. Ст. 96 Конституції закріплює за Верховною Радою України затвердження бюджету на певний термін. Участь Кабінету Міністрів України, Рахункової палати, Національного банку України у здійсненні фінансової діяльності передбачено статтями 97, 98 та 100 Конституції. Ст. 99 Конституції визначає національну грошову одиницю України - гривню. Ст. 116 встановлює, що Кабінет Міністрів України забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики.

Ст. 143 передбачає, зокрема, що територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування затверджують бюджети відповідних адміністративно - територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону. За статтями Основного Закону України встановлюються повноваження у сфері фінансів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Рахункової палати. У Конституції визначено також повноваження в галузі фінансів Автономної Республіки Крим (ст. 138), органів місцевого самоврядування (ст. 141—143).

Істотну роль у правовій регламентації фінансової діяльності держави відіграють закони України з фінансових питань. Насамперед до них належать ті, які за п. 1 ч. 2 ст. 92 Конституції України встановлюють:

- державний бюджет України;
- бюджетну систему України;
- систему оподаткування;
- податки та збори;
- принципи створення і функціонування фінансового, грошового, кредитного та інвестиційного ринків;
- статус національної валюти, статус іноземних валют на території України;
- порядок утворення та погашення державного внутрішнього та зовнішнього боргів;

- порядок випуску й зберігання державних цінних паперів, їх види і типи.

У фінансове законодавство включається велика кількість підзаконних актів, якими є нормативні укази Президента з фінансових питань, постанови Уряду України, накази й інструкції міністерств і відомств, а також органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій. Нормативно - правові акти Кабінету Міністрів України у сфері фінансів розробляються на основі законів.

У спеціальному фінансовому законодавстві держави чітко розмежовується фінансова діяльність, яка здійснюється державою як знаряддям публічної влади, і фінансова діяльність, що здійснюється державою через посередництво органів державного управління підприємствами й організаціями.

Розвиток і деталізацію правового регулювання фінансової діяльності одержує у спеціальному фінансовому законодавстві, фінансово - правові норми якого регулюють якісно однорідні фінансові відносини відповідно до сфер і ланок фінансової системи держави.

Для виконання завдань і функцій, визначених Конституцією України, держава повинна мати грошові фонди, котрі вона формує шляхом перерозподілу валового внутрішнього продукту. Найважливішим засобом, за допомогою якого держава здійснює розподіл і перерозподіл внутрішнього продукту, є державний бюджет. Через бюджет держави відображається вся багатоаспектна її діяльність і забезпечується виконання функцій. Бюджетні зв'язки згідно зі ст. 4 Бюджетного кодексу України регулюються Конституцією України, нормами статей Бюджетного кодексу, законами про Державний бюджет України, законами України, які встановлюють джерела доходів Державного і місцевих бюджетів, нормативно - правовими актами Кабінету Міністрів України, що стосуються формування та виконання Державного і місцевих бюджетів, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування, прийнятими відповідно до Бюджетного кодексу

України.

Серед зазначених актів основним систематизованим є Бюджетний кодекс, уведений у дію 1 січня 2002 р. У цьому документі визначено відносини, що регулюються кодексом, головні терміни, принципи побудови бюджетної системи, бюджетну класифікацію, склад доходів та видатків Державного та місцевих бюджетів, розкрито стадії бюджетного процесу з Державного та місцевого бюджетів, з'ясовано сутність міжбюджетних відносин, контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Визначальне місце серед нормативних актів, які регулюють фінансову систему України займає Податковий кодекс. Податковий кодекс України - кодифікований закон України, який регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів. Податковий кодекс України зокрема визначає: вичерпний перелік податків та зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків та зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів, повноваження і обов'язки їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю, відповідальність за порушення податкового законодавства. У Податковому кодексі вперше в Україні здійснено об'єднання в одному нормативно - правовому акті норм права, якими врегульовано відносини в сфері оподаткування.

Державні цільові фонди потрібні з метою фінансування пріоритетних напрямів соціально - економічних завдань держави й органів місцевого самоврядування. Правовий статус державних позабюджетних цільових фондів визначається нормами Конституції України (ст. 46, 49, 50), в яких встановлено напрями соціальної політики держави. На основі Конституції розроблено документи, що містять концептуальні засади із соціального захисту населення котре працює, пенсіонерів, інвалідів, інтересів дітей та матерів. До таких документів належать: Закони України «Про пенсійне забезпечення», «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про загальнообов'язкове соціальне страхування на випадок безробіття», «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування», «Про загальнообов'язкове державне соціальне

страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням і похованням».

Згідно з цими законами створено чотири централізованих цільових фонди:

- Пенсійний фонд України,
- Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України з тимчасової втрати працездатності України,
- Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття;
- Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань.

У вказаних законодавчих актах визначено порядок формування та використання фондів. Вони формуються за рахунок обов'язкових внесків та відрахувань юридичних і фізичних осіб, сприяють соціальному захистові населення, підвищенню його життєвого рівня, збереженню та поліпшенню здоров'я, соціальної орієнтації безробітних.

Умови, порядок випуску державних цінних паперів регулюються Законом України «Про цінні папери і фондовий ринок».

Фінанси державних і муніципальних підприємств та суб'єктів господарювання інших форм власності регулюються Конституцією України, Господарським кодексом, нормативно - правовими актами Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно - правовими актами інших органів державної влади й органів місцевого самоврядування, а також іншими правовими актами.

Наприклад, за Господарським кодексом України встановлено відповідно до Конституції України правові основи господарської діяльності, визначено відносини, що регулюються Кодексом, основні терміни, засоби державного регулювання господарської діяльності, розкрито сутність засад підприємництва, регламентовано діяльність різних видів підприємств, правила їх створення та ліквідації, забезпечено самостійність підприємств,

їх права та відповідальність у здійсненні господарської діяльності, впорядковано відносини з іншими суб'єктами господарювання і державою.

Фінансова діяльність домогосподарств (населення) регулюється Конституцією України (ст. 42, 43, 67) та спеціальними законами. Наприклад, у ст. 43 Основного Закону зазначено, що кожна особа має право на працю, що включає можливість заробляти на життя працюю, яку вона вільно обирає або на яку добровільно погоджується; у ст. 67 наголошується, що кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори у порядку і розмірах, встановлених законом, та щороку подавати в органи податкової служби за місцем проживання (реєстрації) декларації про свій матеріальний стан і доходи за минулий рік у порядку, встановленому законом.

Фінансові відносини у сфері міжнародних фінансів визначені Конституцією України (ст. 9,18,116 п. 1), Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», договорами між Україною та фінансовими міжнародними організаціями й інституціями.

Правове регулювання фінансового ринку України ґрунтується на ст. 99 і 100 Конституції, спеціальних законодавчих актах: Законах України «Про банки і банківську діяльність», «Про Національний банк України»[30], «Про цінні папери і фондовий ринок», Законом України «Про депозитарну систему України», Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».

У Законі України «Про банки і банківську діяльність». Розділ II цього Закону присвячено діяльності такого важливого суб'єкта фінансової діяльності держави як Національний банк України. У відповідності до ст.8 Закону Національний банк є центральним банком України, її емісійним центром, проводить єдину державну політику в галузі грошового обігу, кредиту, зміцнення грошової одиниці, організує міжбанківські розрахунки, координує діяльність банківської системи в цілому, визначає курс грошової одиниці

відносно валют інших країн. Йому належить монопольне право на випуск грошей в обіг, а також випуск національних грошових знаків за рішенням Верховної Ради України. Зазначені закони забезпечують правове регулювання діяльності банківської системи України, банківського кредитування, функціонування фондового ринку, порядку випуску й обігу цінних паперів, управління грошовим обігом, зміст валютних цінностей, валютного контролю тощо.

Функціонування органів управління фінансами забезпечено ст. 85, 96, 97, 113, 116 - 119 Конституції України, ст. 109 - 115 Бюджетного кодексу України, «Про аудиторську діяльність», «Про місцеве самоврядування».

Отже, функціонування вітчизняної фінансової системи регламентоване великою кількістю нормативно - правових актів. Це зумовлено, по - перше, тим, що фінансова діяльність охоплює широке коло суспільних відносин, по - друге, фінансова сфера є невід'ємною частиною життєдіяльності держави в цілому та кожного громадянина, по - третє, фінансова система забезпечує економічний розвиток та добробут.

Організація управління фінансовою системою є одним із визначальних чинників ефективності функціонування фінансової системи держави. При цьому, серед інших чинників ефективності, можна виділити: налагодженість фінансових відносин у суспільстві, що зумовлюється вибором ефективної фінансової моделі для держави; дієвість фінансово-кредитного механізму; чіткість фінансового законодавства.

Здійснення будь-яких функцій держави неможливе поза діяльністю з мобілізації, розподілу та використання централізованих і децентралізованих фондів коштів, що здійснюється в межах фінансової системи. При цьому ефективність здійснення вищенаведеної діяльності прямо залежить від того, наскільки ефективно відбувається управління фінансовою системою, під час чого виникають, розвиваються, видозмінюються та припиняються відповідні правовідносини. Однією з основоположних складових будь-яких правовідносин, зокрема й тих, які пов'язані із здійсненням управління

фінансовою системою, є їх суб'єкти. Поза діяльністю уповноважених чинним національним законодавством суб'єктів управління фінансовою системою неможливі виникнення зазначених правовідносин, а отже, й належне виконання будь-яких державних функцій. Як справедливо наголошують із приводу вищенаведеного в науково-правових колах, забезпечення реалізації внутрішніх, а також зовнішніх функцій держави неможливе без використання фінансових ресурсів. Саме за рахунок акумуляції коштів у власності держави, формування спеціальних фондів можливе існування самої держави. Зважаючи на постійне оновлення національного законодавства, що регламентує діяльність зазначених вище суб'єктів, а також на складний і багатоаспектний характер такої правової категорії, як фінансова система, актуальним є визначення сутності суб'єктів, які здійснюють управління нею, та вироблення критеріїв їх наукової класифікації. Враховуючи те, що суб'єкти управління фінансовою системою є одночасно й суб'єктами фінансових правовідносин, необхідним є визначення класифікації останніх. Так, В.Б. Авер'янов наводить традиційну класифікацію суб'єктів фінансових правовідносин. Серед них науковець виділяє:

- адміністративно-територіальні утворення, до яких відносять державу, що виступає в особі уповноважених органів (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Президент України, уповноважені міністерства тощо),
- адміністративно-територіальні одиниці.
- колективні суб'єкти – органи державної влади й управління, територіальні громади в особі органів місцевого самоврядування, підприємства, установи різних форм власності, громадські організації,
- індивідуальні суб'єкти - фізичні особи – громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства, права та обов'язки яких більшою мірою пов'язані зі сплатою податків та неподаткових платежів.

У зв'язку з вищенаведеним необхідно зазначити, що під час здійснення

управління фінансовою системою може виникати необхідність захисту, поновлення порушених або оспорюваних прав, свобод та інтересів суб'єктів таких правовідносин. При цьому одним із найефективніших засобів вищенаведеного захисту є гарантована Конституцією України можливість зацікавлених осіб звернутися до суду, який, приймаючи відповідні судові рішення, також впливає як на правовий статус інших суб'єктів, так і на здійснення управління фінансовою системою взагалі. Отже, можна стверджувати, що судові органи мають пряме відношення до процесів управління фінансовою системою. Більше того, особа, чії права, свободи й інтереси було порушено під час здійснення управління фінансовою системою, окрім судових органів, може звернутися й до інших правоохоронних органів і органів контролю, які в такому випадку будуть також набувати статусу суб'єктів управління зазначеною системою, оскільки своїми рішеннями та діями вони можуть впливати на стан таких суспільних правовідносин.

Таким чином, суб'єктів управління фінансовою системою можна класифікувати на:

1) загальнодержавних суб'єктів: вищі органи влади (Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України), міністерства та інші центральні органи виконавчої влади;

2) суб'єкти, до компетенції яких віднесено захист, поновлення та недопущення порушення законних прав, свобод та інтересів у сфері управління фінансовою системою: суди, правоохоронні органи та органи контролю;

3) суб'єкти управління фінансовою системою на місцях: місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування; юридичні особи: державні та недержавні підприємства, установи, організації; індивідуальні суб'єкти: громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства.

3 ДОСЛІДЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ

Фінансова система являє собою доволі складний механізм. Ефективність її функціонування залежить від двох визначальних чинників. По - перше, від налагодженості фінансових відносин у суспільстві. В основі цього лежить вибір правильної і доцільної для даної країни фінансової моделі, яка стимулює виробника і суспільство. Крім того, важливим фактором виступає дієвість фінансового механізму, а також чітке фінансове законодавство. По - друге, ефективне функціонування фінансової системи залежить від організації управління нею. Функціонування фінансової системи передбачає наявність налагодженої системи управління фінансами, яка забезпечувала б належну координацію відповідних дій і заходів. Управління фінансами здійснюється апаратом, під яким розуміється сукупність організаційних структур, які здійснюють управління фінансами - механізм реалізації фінансової системи держави. Від апарату управління фінансовою системою залежить її функціонування та ефективність роботи. На даний час Україна потребує ведення єдиного для всієї фінансової системи координуючого та регулюючого органу, як це зроблено у багатьох країнах Європи.

Перш ніж почати розгляд адміністративно - правового механізму функціонування фінансової системи України, необхідно розкрити поняття та сутність ряду категорій, зокрема таких: «механізм», «правове регулювання», «механізм правового регулювання», «адміністративно - правовий механізм» . Термін «механізм» походить від грецького *mechané* (машина), і трактується як «пристрій, що передає або приводить в рух». Для визначення взаємодіючих частин цілого фахівцями багатьох галузей знань застосовують термін «механізм», який також широко використовують юристи - правознавці. Так,

М.Г.Александров пропонує термін «механізм правового впливу». Він визначив його форми, довівши, що до них належить встановлення заборон певних дій, правоздатності суб'єктів права, а також компетенції певних органів та їхніх посадових осіб і взаємозв'язків між учасниками суспільних відносин у вигляді правовідносин. Алексєєв С.С. виділяє «механізм правового регулювання» як узяту в єдності всю сукупність юридичних засобів, за допомогою яких забезпечується правовий вплив на суспільні відносини. До елементів механізму правового регулювання він відносить: юридичні норми, правовідносини, акти реалізації суб'єктивних юридичних прав і обов'язків, нормативні юридичні акти, правову культуру і правосвідомість. Юзьков Л. П. механізм державного управління окреслює як саму організацію, процес практичного здійснення управління».

Термін «регулювання» походить від латинського «regulo» й означає впорядкування, налагодження, приведення чого - небудь у відповідність із чим - небудь. Правове регулювання охоплює різні сторони суспільного життя, а юридичної форми набувають основні й основоположні види суспільних відносин у різних сферах людської діяльності, які потребують не просто законодавчої форми, а й змістовної правової наповненості. У цьому плані спеціальні юридичні знання про особливості та прояви права, правового регулювання й забезпечення, що досягаються правознавством, дають змогу краще розібратися в тих соціальних процесах, які зазнають юридичного впливу з боку держави та вимагають свого юридичного впорядкування з одночасним наповненням його правовим змістом.

В. Развадовський зауважує, що поняття «правове регулювання» є особливою категорією, яка очолює специфічний понятійний ряд: «механізм правового регулювання», «правові способи», «правовий режим» тощо. Сам термін у науковій юридичній літературі не дістав однозначного трактування. Одним із перших учених, хто розглянув та навів сутність правового регулювання та його механізм, був С. Алексєєв. Він визначав цей термін як «здійснюваний за допомогою правових засобів (юридичних норм,

індивідуальних приписів, правовідносин тощо) результативний, нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини». При цьому він зауважував, що правове регулювання - головне, вирішальне поняття правової дійсності, яка розглядається в динаміці з активно - дієвого боку.

О. Скакун під правовим регулюванням пропонує розуміти здійснюване державою за допомогою права і сукупності правових засобів упорядкування суспільних відносин, їх юридичне закріплення, охорону та розвиток. При цьому виокремлює такі ознаки правового регулювання: правове регулювання - різновид соціального регулювання; за допомогою правового регулювання відносини між суб'єктами набувають певної правової форми, яка має споконвічно державно - владний характер, тобто в юридичних нормах держава визначає міру можливої та належної поведінки; правове регулювання має конкретний характер, тому що завжди пов'язане з реальними відносинами.

Адміністративно - правове регулювання фінансової системи виступає складовою частиною загальнодержавної управлінської діяльності. Аналіз специфічних аспектів управління у багатьох галузях наукових знань дозволяє дійти висновку, що управління є певним видом людської діяльності і здійснюється зі спеціальними цілями.

Державне регулювання створює умови для діяльності суб'єктів та об'єктів управління в напрямі, який є бажаним для держави і за яким відбуватиметься розвиток системи управління в цілому. Державне регулювання передбачає декілька варіантів майбутньої діяльності керованих об'єктів, створюючи можливість діяти найбільш ефективно.

Розглядаючи дещо вужче поняття - «адміністративно - правове регулювання», В. Развадовський зазначає, що воно здійснюється такою комбінацією способів правового регулювання, у якій переважають зобов'язання й заборони. Ця комбінація формується через наділення учасників правовідносин суб'єктивними юридичними правами та покладанням на них обов'язків шляхом визначення та закріплення в правових актах певних правил поведінки внаслідок правотворчої діяльності уповноважених на це органів

(посадових осіб).

Деякі науковці під механізмом правового регулювання суспільних відносин розуміють сукупність правових засобів, за допомогою яких поведінка суб'єктів суспільних відносин приводиться у відповідність до вимог і дозволів, що містяться в нормах права.

Необхідно погодитися з Ю. Ведерніковим та В. Грекулом, які наводять визначення, тотожне запропонованому С. Алексєєвим, та розкривають такі основні ознаки механізму правового регулювання: є складовою механізму соціального регулювання; об'єднує всі явища правової дійсності (засоби, способи, форми); є взаємопов'язаною та взаємодіючою системою; є динамічною частиною правової системи суспільства призначений для введення в дію необхідних елементів правової системи; результатом його дії є встановлення правопорядку в суспільстві.

Механізм правового регулювання складають елементи, обов'язкові на окремих його стадій. Кожен елемент відіграє специфічну роль у регулюванні діяльності суб'єктів і суспільних відносин, що виникають на їх основі .

Найбільш повно поняття «механізм адміністративно - правового регулювання» розкрила Т. Коломоєць, яка розуміє під цим «сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права». При цьому вона в механізмі адміністративно - правового регулювання виокремлює дві складові:

- органічні (ті, що визначають суть самого явища механізму адміністративно-правового регулювання, тобто без яких не може відбуватися сам механізм, та функціональні складові);
- функціональні (ті, що значною мірою впливають на механізм адміністративно-правового регулювання, які не є обов'язковими його елементами) .

До органічних складових механізму адміністративно - правового регулювання належать:

1. Норми права - загальнообов'язкові правила поведінки,

встановлені з метою регулювання суспільних відносин.

2. Акти реалізації норм права - процес фактичного втілення в життя приписів правових норм через поведінку суб'єктів адміністративного права.

3. Правові відносини - вольові суспільні відносини, що виникають на основі норм права.

Функціональними складовими механізму адміністративно - правового регулювання, за Т. Коломоєць, є юридичний факт, правова свідомість суб'єктів адміністративно - правового регулювання, законність, акти тлумачення норм права, акти застосування норм права.

Кожна держава виконує свої функції у відповідних правових формах, серед яких провідна роль належить правовим актам органів держави. Залежно від їх юридичних властивостей у теорії держави й права розрізняють правотворчу, правозастосовчу та правоохоронну форми діяльності держави. Якщо правотворча діяльність полягає у виданні уповноваженими органами державної влади нормативних актів, то правозастосовча - актів застосування норм права, які містять конкретні приписи виконавчо - розпорядчого або правоохоронного характеру.

Український фінансист, доктор економічних наук, професор О.М. Ковалюк вважає, що фінансова система охоплює сферу фінансів (об'єкт фінансової системи); сукупність фінансових органів (суб'єкт фінансової системи); фінансовий механізм (засіб взаємодії суб'єкта й об'єкта фінансової системи). В управлінні фінансами як і будь - якій іншій керованій системі, виділяють об'єкти і суб'єкти управління. В якості об'єктів управління виступають різноманітні види фінансових відносин, пов'язані з формуванням грошових доходів, накопичень та їх використанням суб'єктами господарювання і державою. Суб'єктами управління є ті організаційні структури, які здійснюють управління. Сукупність всіх організаційних структур, які здійснюють управління фінансами, називається фінансовим апаратом.

Таким чином, слід зазначити, що основними складовими механізму функціонування системи взагалі, та фінансової системи зокрема є: суб'єкт механізму функціонування системи (держава в особі органів державної влади); об'єкт механізму функціонування системи (фінансові відносини щодо формування, розподілу та використання фондів грошових коштів); методи механізму функціонування системи (засоби, за допомогою яких здійснюється функціонування фінансової системи). Організована система функціонує завдяки тому, що суб'єкт системи впливає на його об'єкт. Внаслідок цього об'єкт певною мірою змінюється, набуває нових якостей та організаційних особливостей. Визначальною ознакою таких змін є те, що вони відповідають потребам, інтересам та бажанням суб'єкта системи.

До суб'єктів державного управління фінансами належать: в широкому сенсі - система органів державного управління, вся безліч політичних, громадських організацій, професійних партій, рухів, спілок, асоціацій, об'єднань, засобів масової інформації, недержавних організацій, кожен громадян; у вузькому сенсі - законодавчі, виконавчі, судові органи управління на загальнодержавному та місцевому рівнях управління.

Керує фінансовою діяльністю і направляє її через свої органи, наділені спеціальною компетенцією, держава. Фінансовою діяльністю займаються практично всі без винятку органи держави.

Практично у всіх підручниках з фінансового права зазначається, що органами державної влади, що здійснюють фінансову діяльність держави (що володіють фінансово - правовими статусами), є три види органів: представницькі органи державної влади, виконавчі органи державної влади та органи судової влади.

Виходячи з цієї класифікації, можна спробувати розглянути роль і значення органів державної влади в механізмі утворення, розподілу та використання публічних фондів.

Для виконавчих органів влади фінансова діяльність складає частину їх компетенції. Представницькі органи держави, реалізуючи законодавчу

діяльність в галузі фінансів, створюють необхідні правові умови для здійснення фінансової діяльності в країні, тим самим безпосередньо беручи участь в механізмі зазначеної діяльності.

Особливістю фінансово - правового статусу органів виконавчої влади є те, що вони беруть безпосередню участь у механізмі реалізації фінансової діяльності держави. Іншими словами, виконавчі органи державної влади реалізують свої повноваження у сфері формування, розподілу і використання фінансових ресурсів. Органи виконавчої влади держави прийнято ділити на органи загальної компетенції та спеціальної компетенції.

Отже, державні органи законодавчої влади (Верховна Рада України, органи місцевого самоврядування) і державні органи виконавчої влади загальної компетенції (Кабінет Міністрів України, обласні, Київська і Севастопольська міські, районні, районні в містах державні адміністрації) управляють фінансовою діяльністю разом із здійсненням інших функцій у відповідних територіальних масштабах - України в цілому, відповідної адміністративно-територіальної одиниці. У їх компетенцію входить вирішення загальних фінансових питань, які забезпечують комплексний економічний і соціальний розвиток, формування збалансованого ринкового господарства на відповідній території, її основи закріплені в Конституції України, в Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Верховна Рада України як вищий орган законодавчої влади ухвалює закони, в тому числі з фінансових питань, основні напрями бюджетної політики на наступний бюджетний період, затверджує Державний бюджет України та вносить зміни до нього; здійснює контроль за виконанням Державного бюджету України; приймає рішення щодо звіту про його виконання; визначає засади внутрішньої і зовнішньої політики.

Президент України як глава держави створює в межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України для здійснення своїх повноважень, консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби; підписує закони, ухвалені Верховною Радою України; має право вето щодо

цих законів із наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховною Радою України.

Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики; політики у сферах праці і зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування; розробляє проекти законів про Державний бюджет України та про внесення змін до Державного бюджету України, забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, подає Верховній Раді України звіт про його виконання; приймає рішення про використання коштів Резервного фонду Кабінету Міністрів України; обслуговує державний борг України, приймає рішення про випуск державних внутрішніх та зовнішніх позик, державних грошово -речових лотерей; організовує державне страхування; організовує митну справу; організовує роботу із складення платіжного балансу і зведеного валютного плану України, забезпечує раціональне використання державних валютних коштів; виступає гарантом щодо позик, які у визначених законом про Державний бюджет України межах надаються іноземним державам, банкам, фінансовим міжнародним організаціям; забезпечує проведення державної соціальної політики.

Органи місцевого самоврядування самостійно розробляють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети; самостійно розпоряджаються коштами місцевих бюджетів, визначають напрями їх використання; використовують вільні бюджетні кошти, додатково отримані в процесі виконання місцевих бюджетів; мають право випускати місцеві позики, лотереї та цінні папери, а також отримувати кредити в банківських установах; можуть виступати гарантами під надання кредитів підприємствам і установам, що належать до комунальної власності; мають право розміщувати належні їм кошти в банках інших суб'єктів права власності, отримувати відсотки від доходів і зараховувати їх до доходної частини відповідного місцевого

бюджету.

Що стосується органів судової влади, то слід зазначити, що ступінь їх участі у фінансовій діяльності держави і муніципальних утворень визначається, з одного боку, тим, що органи судової влади функціонують в процесі безпосереднього використання фінансових коштів держави, з іншого боку, в процесі створення фондів грошових коштів (справляння мита).

В системі органів України є низка органів, які складно віднести до якоїсь гілки влади. Так, фінансову діяльність держави здійснює Національний Банк України. При визначенні правового статусу НБУ законодавець не відносить цей державний орган до якоїсь із гілок державної лади, визначених Конституцією України, - законодавчої, виконавчої чи судової. Але найочевидніше його можна віднести до виконавчої гілки державної влади. Так само, Рахункова палата України - орган, який здійснює контрольні повноваження щодо цільового використання бюджетних коштів. Цей орган був запозичений з практики зарубіжних економічно розвинених країн. І його відносять до контрольної гілки влади, якої конституційно в Україні немає.

Аналіз чинного законодавства та дослідження змісту деяких аспектів фінансово - правового статусу органів, що здійснюють фінансову діяльність держави і муніципальних утворень, дає нам підставу стверджувати, що його реалізація здійснюється у фінансовій діяльності держави за допомогою таких складових:

- бюджетно - правового статусу, що визначається фінансуванням їх діяльності з державного бюджету;

- владно - наглядового статусу, що визначається специфічними повноваженнями в механізмі забезпечення законності формування, розподілу і використання грошових Фондів держави і муніципальних утворень. У даному аспекті важливу роль і особливе місце займають органи внутрішніх справ і прокуратури.

На думку А.І. Худякова: «Державний орган може вважатися суб'єктом фінансових правовідносин тільки при дотриманні наступних умов

- 1) його діяльність повинна бути способом здійснення самої фінансової діяльності держави;
- 2) він повинен бути наділений владними повноваженнями;
- 3) його дії повинні бути визначені загальнодержавними інтересами;
- 4) у ході цих дій відбувається реалізація функцій держави;
- 5) виникаючі при цьому суспільні відносини за своїми економічними і правовими ознаками є фінансовими».

Як відомо з теорії фінансового права, залежно від способів реалізації прав фінансові правовідносини поділяються на регулятивні та охоронні. Охоронні фінансові правовідносини виникають внаслідок вчинення правопорушення. Саме цю функцію права забезпечують органи прокуратури та слідства.

В.В. Шокун та П.П. Пилипенко у фінансовій системі в блоці «Макрорівневий фінансовий менеджмент» виділяють підблок «фінансовий апарат», до якого включають Міністерство фінансів України, яке займає центральне місце в управлінні фінансами в Україні. Саме на нього покладені завдання загального керівництва всією фінансовою системою країни. Основними його функціями є: забезпечення реалізації єдиної державної фінансової, бюджетної, податкової, митної політики, політики у сфері державного внутрішнього контролю та здійснення контролю за її проведенням Державною фіскальною службою, Державною митною службою, Державною аудиторською України та Державним казначейством України;

- забезпечення концентрації фінансових ресурсів на пріоритетних напрямках соціально - економічного розвитку України;
- здійснення заходів з підвищення ефективності управління державними фінансами;
- підготовка проекту основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період;
- розроблення в установленому порядку проекту Закону про

Державний бюджет України на відповідний рік, прогнозних показників зведеного бюджету України, організація роботи, пов'язаної із складенням та виконанням Державного бюджету України, координація діяльності учасників бюджетного процесу;

- удосконалення міжбюджетних відносин;
- здійснення в межах своїх повноважень контролю за дотриманням бюджетного законодавства;

- розроблення стратегії фінансування державного бюджету;
- забезпечення здійснення державних запозичень, надання державних гарантій, погашення та обслуговування державного боргу;

- удосконалення методів фінансового і бюджетного планування;
- організація бюджетного процесу, складання проекту Державного бюджету та його виконання після затвердження Верховною Радою України;

- організаційне регулювання фінансової діяльності суб'єктів господарювання через встановлення правил здійснення фінансових операцій, форм фінансових документів, порядку і стандартів ведення бухгалтерського обліку і фінансової звітності;

- організація функціонування ринку цінних паперів;
- здійснення заходів з мобілізації коштів через систему державного кредиту та управління державним боргом;

- забезпечення фінансових відносин держави з іншими країнами, міжнародними організаціями і фінансовими інституціями;

- організація і здійснення фінансового контролю в країні.

Міністерство фінансів України має розгалужену регіональну структуру.

До фінансового апарату також належить Державна фіскальна служба України. Основне завдання Державної фіскальної служби України полягає в реалізації єдиної державної податкової політики. Вона організовує справляння податків та контроль за дотриманням податкового законодавства. На фіскальну службу покладені такі основні функції:

- розроблення проектів податкового законодавства;
- контроль за правильністю обчислення податків та інших обов'язкових платежів і своєчасністю їх сплати;
- облік платників податків та надходжень платежів до бюджету;
- накладення штрафних санкцій і адміністративних стягнень на порушників податкового законодавства;
- проведення масово-роз'яснювальної роботи серед платників податків;
- міжнародне співробітництво у сфері оподаткування.

Вона розробляє проекти податкового законодавства і організовує податкову роботу та діяльність податкових органів у країні. Безпосередню податкову роботу ведуть податкові інспекції в районах і містах (без районного поділу). Вони здійснюють облік усіх платників, що перебувають на даній території і контролюють їх розрахунки з бюджетом.

Наступним органом є Державне казначейство (Державна казначейська служба в Україні). Державне казначейство України є урядовим органом державного управління, що діє у складі Міністерства фінансів України і йому підпорядковується. Воно створене з метою забезпечення повного і своєчасного виконання Державного бюджету України, підвищення оперативності у фінансуванні видатків у межах наявних обсягів фінансових ресурсів у Державному бюджеті. Оскільки об'єкти фінансування з центрального бюджету держави розташовані на всій території країни, то здійснювати їх обслуговування з єдиного центру вкрай складно. Казначейство має таку саму регіональну структуру, як і Міністерство фінансів України. Розмежування повноважень між регіональними органами в частині фінансування видатків здійснюється за ознаками важливості того чи іншого об'єкта фінансування і місця його розташування.

Основними завданням Державного казначейства України є:

- забезпечення казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів на основі ведення єдиного казначейського рахунка,

що передбачає:

- розрахунково-касове обслуговування розпорядників і одержувачів бюджетних коштів;
- контроль за здійсненням бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень, прийнятті зобов'язань та проведенні платежів за цими зобов'язаннями;
- у межах своїх повноважень контроль за дотриманням учасниками бюджетного процесу бюджетного законодавства;
- ведення бухгалтерського обліку і складення звітності про виконання державного та місцевих бюджетів;
- управління наявними фінансовими ресурсами, що ними обліковуються:

  - визначення механізму казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів, установлення єдиних правил бухгалтерського обліку і звітності про виконання державного та місцевих бюджетів, кошторисів розпорядників бюджетних коштів, визначення порядку і строків подання звітів про виконання кошторисів державних цільових фондів;
  - ведення обліку касового виконання Державного бюджету України, складання звітності про стан виконання Державного бюджету України;
  - управління державним внутрішнім та зовнішнім боргом відповідно до чинного законодавства;
  - розподіл між Державним бюджетом України та бюджетами Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя відрахувань від загальнодержавних податків, зборів і обов'язкових платежів за нормативами, затвердженими Верховною Радою України;
  - здійснення контролю за надходженням, використанням коштів державних позабюджетних фондів;
  - розроблення нормативно - методичних документів з питань

бухгалтерського обліку, звітності та організації виконання бюджетів усіх рівнів, які є обов'язковими для всіх підприємств, установ та організацій, що використовують бюджетні кошти та кошти державних позабюджетних фондів.

Державна аудиторська служба України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України, входить до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю.

Держаудитслужба України у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства фінансів України, іншими актами законодавства України, а також дорученнями Президента України.

Головними завданнями Держаудитслужби України є здійснення державного фінансового контролю за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів та майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку та фінансової звітності у міністерствах та інших органах виконавчої влади. Серед яких державні фонди, фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетні установи та суб'єкти господарювання державного сектору економіки. Також у сферу її компетенції входять підприємства, в установи та організації, які отримують чи отримували кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують чи використовували державне або комунальне майно, дотриманням законодавства про державні закупівлі.

Рахункова палата Верховної Ради та фінансові служби суб'єктів господарювання (Міністерство економічного розвитку України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації державної політики економічного і соціального розвитку, цінової, інвестиційної, зовнішньоекономічної політики).

Рахункова палата Верховної Ради України є постійно діючим органом контролю, який утворюється Верховною Радою України, підпорядкований і підзвітний їй. Рахункова палата здійснює свою діяльність самостійно, незалежно від будь-яких інших органів держави.

Основними завданнями Рахункової палати є:

- організація і здійснення контролю за своєчасним виконанням видаткової частини Державного бюджету України, витрачанням бюджетних коштів, у тому числі коштів загальнодержавних цільових фондів, за обсягами, структурою та їхнім цільовим призначенням;
- контроль за утворенням і погашенням внутрішнього і зовнішнього боргу України, визначення ефективності та доцільності видатків державних коштів, валютних та кредитно-фінансових ресурсів;
- контроль за фінансуванням загальнодержавних програм економічного, науково-технічного соціального і національно-культурного розвитку, охорони довкілля;
- контроль за дотриманням законності щодо надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам, міжнародним організаціям, передбачених у Державному бюджеті України;
- контроль за законністю та своєчасністю руху коштів Державного бюджету України та коштів фондів цільового призначення в установах Національного банку України та уповноважених банках;
- аналіз встановлених відхилень від показників Державного бюджету України та підготовка пропозицій їх усунення, а також про удосконалення бюджетного процесу в цілому;
- регулярне інформування Верховної Ради України, її комітетів про хід виконання Державного бюджету України та стан погашення внутрішнього і зовнішнього боргу України, про результати здійснення інших контрольних функцій;
- виконання інших завдань, передбачених для Рахункової палати чинним законодавством України[61].

Національний банк України є основною фінансовою інституцією у сфері грошового ринку. Основне завдання Національного банку - регулювання грошового обігу й організація ефективного функціонування кредитної системи. Національний банк проводить також значну роботу щодо обслуговування уряду. Він виконує агентські послуги з розміщення державних цінних паперів і обслуговування державного боргу, організовує касове виконання бюджету, проводить міжнародні розрахунки держави, здійснює валютне регулювання.

Міжбанківська валютна біржа проводить торги з купівлі - продажу іноземних валют. Ціни, які формуються на цій біржі, характеризують ринковий курс валют, тобто той, який складається під впливом попиту і пропозиції, як на національну, так і на іноземні валюти. Вплив Національного банку України на ринковий курс національної валюти здійснюється завдяки участі його в торгах через скуповування тієї чи іншої валюти або валютні інтервенції.

Комерційні банки формують банківську систему і виконують такі основні функції: акумуляція тимчасово вільних коштів юридичних і фізичних осіб; проведення безготівкових розрахунків; касове обслуговування готівкового обігу; кредитування; агентські та інші послуги клієнтам банку. В умовах ринкової економіки комерційні банки являють собою серцевину фінансової системи, виконуючи роль кровоносної мережі в економіці. Тому економічна та фінансова міць країни визначається насамперед потенціалом її банківської системи.

Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку організовує функціонування ринку цінних паперів. Вона проводить реєстрацію випуску цінних паперів та регулює їх кругообіг; забезпечує формування інфраструктури ринку, видає ліцензії фінансовим посередникам, які здійснюють операції з цінними паперами. Комісія здійснює контроль за діяльністю суб'єктів ринку цінних паперів - емітентів, інвесторів, фінансових посередників, фондових бірж - відповідно до чинного законодавства у цій

сфері.

Фондова біржа проводить операції з цінними паперами. Основне її призначення - організація функціонування вторинного ринку. Однак, з одного боку, через неї може здійснюватись і первинне розміщення цінних паперів, а з іншого - і вторинний ринок може функціонувати поза біржею. У зв'язку з цим розрізняють біржовий і позабіржовий обіг цінних паперів.

Як центр торгівлі цінними паперами, фондова біржа є індикатором ділової активності й проводить котирування акцій підприємств. Цим створюється система незалежної і досить об'єктивної оцінки діяльності акціонерних товариств. Тому бюлетені фондових бірж відіграють велике значення у функціонуванні фінансової системи та економіки країни.

Фінансові посередники на ринку цінних паперів виконують роль сполучної ланки між емітентами цінних паперів та інвесторами. З одного боку, за дорученням емітентів вони проводять випуск та розміщення цінних паперів на фінансовому ринку. З іншого боку, вони проводять операції з купівлі цінних паперів на підставі угод з інвесторами. Діяльність фінансових посередників засновується на їх інформованості та глибоких знаннях ринку цінних паперів.

Формування системи фінансових органів та інституцій, розмежування функцій і повноважень між ними має забезпечити надійне та ефективне управління фінансами в країні. Наведено, таким чином, основний перелік державних органів влади, які здійснюють регулювання у сфері фінансової діяльності держави, але цей перелік не є вичерпним.

У зв'язку з тим, що виконання завдань держави вимагає від кожного її органу певної роботи, пов'язаної з використанням грошових коштів, у фінансовій діяльності беруть участь всі державні органи законодавчої і виконавчої влади. Проте масштаби їх фінансової діяльності і міра участі в ній неоднакові через відмінності в завданнях і правовому статусі кожного з цих органів зокрема. Слід звернути увагу і на наявність таких суб'єктів у фінансовій системі держави як приватні. Неможливе функціонування фінансової системи без приватного блоку її інституційного механізму -

підприємств і організацій, основаних на приватній формі власності, індивідуальних приватних суб'єктів, домогосподарств. На створення правових меж їх діяльності спрямовані почасти повноваження компетентних органів держави і муніципальних утворень. Законодавство встановлює різноманітність організаційних форм суб'єктів господарювання (у тому числі юридичних осіб). Такі суб'єкти виконують свої повноваження на третьому рівні фінансової системи держави. Слід зазначити існуючі взаємозв'язки між суб'єктами на різних рівнях, які виражаються в субординаційних, ієрархічних, підзвітних, підконтрольних зв'язках.

Таким чином, слід зазначити, що управління фінансами здійснюється фінансовим апаратом, під яким розуміється сукупність всіх організаційних структур, які здійснюють управління фінансами (механізм реалізації фінансової системи держави). Діяльність вказаних суб'єктів становить динаміку фінансової системи, а різноманітність організаційно - правових форм припускає різні форми прояву фінансової системи, різні засоби і способи її стабілізації, виходи з кризи.

Підсумовуючи слід зазначити, що система органів, щодо здійснення механізму функціонування фінансової системи України слід систематизувати наступним чином: на чолі фінансової системи як координуючий центр виступає Кабінет Міністрів України; на першому рівні фінансової системи функціонують: Міністерство фінансів, Міністерство розвитку економіки та торгівлі, Міністерство закордонних справ; на другому рівні - спеціалізовані органи виконавчої влади; на третьому рівні - підприємства, організації, інституції.

Отже, як видно з наведеного розподілу повноважень фінансових органів і інституцій, можна свідчити, що в Україні існує достатня кількість органів, які здійснюють регулювання фінансовою системою України, проте основна проблема полягає у відсутності єдиного координуючого органу фінансовою системою України.

4 ПРОВЕДЕННЯ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУБ'ЄКТІВ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ЇХ ВЗАЄМОДІЇ. ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА ФУНКЦІОНУВАННЯ КОЖНОГО СУБ'ЄКТА УПРАВЛІННЯ ФСУ

Розглядаючи сутність суб'єктів управління фінансовою системою, ми, зокрема, назвали суб'єктів загальнодержавного рівня. Зазначені суб'єкти є загальнодержавними, оскільки їх діяльність не лише пов'язана зі здійсненням управління фінансовою системою, а й впливає майже на всі сторони суспільного життя. Окрему підгрупу таких суб'єктів становлять вищі органи державної влади, такі як Верховна Рада України, Президент України та Кабінет Міністрів України. Як цілком слушно зауважують у науково-правових колах, здійснюючи діяльність із багатьох напрямів, в тому числі й фінансового. Охарактеризуємо й визначимо особливості вищенаведених органів як суб'єктів управління фінансовою системою. Щоб вирішити поставлене вище наукове завдання щодо порівняльної характеристики суб'єктів управління ФСУ нам здається можливим тільки шляхом визначення адміністративно-правового статусу загальнодержавних суб'єктів управління фінансовою системою.

Розпочати аналіз адміністративно-правового статусу загальнодержавних суб'єктів управління фінансовою системою, як ми зазначали раніше, необхідно з вищих органів державної влади – Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України.

Так, адміністративно-правовий статус Верховної Ради України визначено на рівні Конституції України, відповідно до ст. 102 якої вона є єдиним органом законодавчої влади. Державна політика у фінансовій сфері здійснюється Верховною Радою України, яка наділена великою кількістю повноважень у цій сфері, зокрема пов'язаних із прийняттям законів, виключно якими регулюються найважливіші питання в фінансовій сфері. З огляду на

вищенаведене, а також ураховуючи зазначене конституційне положення, можна стверджувати, що Верховна Рада України як суб'єкт управління фінансовою системою виконує завдання щодо законодавчого забезпечення зазначеної сфери суспільного життя. Більше того, такого висновку можна дійти шляхом аналізу зазначених у ст. 85 Конституції України повноважень Верховної Ради України: внесення змін до Конституції України; прийняття законів; затвердження загальнодержавних програм економічного розвитку; розгляд і прийняття рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України; затвердження рішень про надання Україною позик та економічної допомоги іноземним державам і міжнародним організаціям, а також про одержання Україною від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій позик, не передбачених Державним бюджетом України, здійснення контролю за їх використанням; надання законом згоди на обов'язковість міжнародних договорів України та денонсація міжнародних договорів України.

Верховна Рада України має значний обсяг повноважень, пов'язаних із визначенням адміністративно-правового статусу інших суб'єктів управління фінансовою системою, а саме: призначення виборів Президента України в терміни, передбачені Конституцією; усунення Президента України з поста в порядку особливої процедури (імпічменту); призначення за поданням Президента України Прем'єр-міністра України, призначення за поданням Прем'єр-міністра України інших членів Кабінету Міністрів України, Голови Антимонопольного комітету України, Голови Фонду державного майна України, звільнення зазначених осіб із посад, вирішення питання про відставку Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України; призначення на посаду та звільнення з посади за поданням Президента України Голови Служби безпеки України; призначення на посади та звільнення з посад Голови та інших членів Рахункової палати; призначення на посаду та звільнення з посади Голови Національного банку України за поданням Президента України; призначення на посади та звільнення з посад

половини складу Ради Національного банку України; затвердження загальної структури, кількості, визначення функцій Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України; надання згоди на призначення на посаду та звільнення з посади Президентом України Генерального прокурора України; висловлення недовіри Генеральному прокуророві України, що має наслідком його відставку з посади; призначення на посади та звільнення з посад третини складу Конституційного Суду України; обрання суддів безстроково; дострокове припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим за наявності висновку Конституційного Суду України про порушення нею Конституції України або законів України; призначення позачергових виборів до Верховної Ради Автономної Республіки Крим; призначення чергових і позачергових виборів до органів місцевого самоврядування.

Також Верховна Рада України в межах наданих їй чинним національним законодавством повноважень здійснює контрольну діяльність, зокрема у сфері управління фінансовою системою: заслуховування щорічних і позачергових послань Президента України про внутрішнє та зовнішнє становище України; здійснення контролю за діяльністю Кабінету Міністрів України відповідно до Конституції та закону; здійснення парламентського контролю; прийняття рішення про направлення запиту до Президента України на вимогу народного депутата України, групи народних депутатів України чи комітету Верховної Ради України, попередньо підтриману не менше ніж однією третиною від конституційного складу Верховної Ради України.

Таким чином, Верховна Рада України як суб'єкт управління фінансовою системою реалізує комплекс повноважень, пов'язаних із нормативно-правовим забезпеченням даної сфери суспільного життя, визначенням адміністративно-правового статусу інших суб'єктів управління фінансовою системою, а також здійснює контрольну діяльність у досліджуваній сфері.

Більше того, досліджуючи адміністративно-правовий статус Верховної Ради України як суб'єкта управління фінансовою системою, необхідно

ззначити, що в її складі функціонують органи, що утворюються з народних депутатів України для здійснення за окремими напрямками законопроектної роботи, підготовки та попереднього розгляду питань, віднесених до повноважень Верховної Ради України, виконання контрольних функцій – комітети Верховної Ради України (далі – комітети).

У науково-правових колах наголошують, що основне навантаження в здійсненні парламентського фінансового контролю припадає на профільні комітети Верховної Ради України. Адміністративно-правовий статус зазначених органів, їх функції й організаційні основи діяльності визначено в положеннях Закону України «Про комітети Верховної Ради України» від 4 квітня 1995 року. Відповідно до ст. 11 вищенаведеного нормативно-правового акту комітети здійснюють законопроектну, організаційну та контрольну функції. Перелік комітетів визначено в Постанові Верховної Ради України «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України восьмого скликання» від 4 грудня 2014 року. При цьому необхідно зазначити, що згідно з положеннями вищенаведеного нормативно-правового акту на сьогодні при Верховній Раді України функціонує 28 комітетів. Зазвичай не всі комітети мають адміністративно-правовий статус суб'єктів управління фінансовою системою. Визначення конкретних комітетів, що діють як суб'єкти управління фінансовою системою, стає можливим лише шляхом аналізу такого важливого елемента їх адміністративно-правового статусу як предмет відання.

Так, як зауважує О. Ф. Скакун, предмет відання являє собою сферу суспільних відносин, на яку спрямована діяльність державного органу відповідно до законодавчого встановлення: а) завдання – розкривають цілі діяльності, визначають зміст функцій держави та впливають на форму й методи їх реалізації; б) функції – виходять із завдань і виражають основне призначення відповідного державного органу. Таким чином, шляхом аналізу положень вищезазначеного законодавчого акту стало можливим виокремити конкретні комітети, що діють як суб'єкти управління фінансовою системою, з

урахуванням такого важливого елемента їх адміністративно-правового статусу, як предмет відання:

1. Комітет із питань бюджету, до предмета відання якого входять:

державна бюджетна політика та міжбюджетні відносини; Державний бюджет України (включно з питаннями доходів, видатків бюджету, контролю за виконанням бюджету); бюджетний процес; державний внутрішній і зовнішній борг; проведення експертизи щодо впливу законопроектів, проектів інших актів на показники бюджету та відповідності законам, що регулюють бюджетні відносини; діяльність державних фінансових органів; діяльність Рахункової палати;

2. Комітет із питань економічної політики, до предмета відання якого входять: державна економічна політика; застава, лізинг, концесія, оренда, розподіл продукції, управління майном, що перебуває в державній чи комунальній власності; приватизація державного та комунального майна, націоналізація, реприватизація, банкрутство тощо; регулювання державних закупівель; ціни і тарифи, ціноутворення; господарське законодавство; кооперація (крім сільськогосподарської кооперації); антимонопольна політика, розвиток економічної конкуренції, захист прав споживачів; регуляторна політика;

3. Комітет із питань податкової та митної політики, до предмета відання якого входять: система оподаткування, загальнодержавні податки та збори (обов'язкові платежі), місцеві податки та збори, інші доходи бюджетів неподаткового характеру, а також страхові нарахування на фонд оплати праці; організація та діяльність податкових органів; податкові пільги; податковий борг та/або податкові зобов'язання; митна справа та митні тарифи; діяльність митних органів; законодавче регулювання ринку спирту, алкоголю і тютюну; оподаткування та діяльність державних лотерей і грального бізнесу; бухгалтерський облік і звітність, аудиторська діяльність;

4. Комітет із питань промислової політики та підприємництва, до предмета відання якого входять: промислова політика та розвиток окремих

галузей виробництва; зовнішньоекономічна, інвестиційна діяльність, спеціальні (вільні) економічні зони й території пріоритетного розвитку, технологічні парки; стандартизація, підтвердження відповідності, акредитація та метрологічна діяльність; публічно-приватне партнерство; розвиток малого та середнього підприємництва; розвиток підприємницької діяльності та гарантування прав і законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності;

5. Комітет із питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення, до предмета відання якого входять: державна політика у сфері соціального захисту громадян; державне соціальне страхування; запровадження соціального медичного страхування; соціальні гарантії, забезпечення достатнього життєвого рівня людини; державна політика у сфері регулювання трудових відносин і зайнятості населення; розвиток соціального партнерства та діяльність об'єднань громадян сторін соціального партнерства; діяльність соціальних фондів; державна політика у сфері пенсійного забезпечення;

6. Комітет із питань фінансової політики і банківської діяльності, до предмета відання якого входять: грошово-кредитна політика; банки та банківська діяльність; валютне регулювання; правовий режим цінних паперів та фондового ринку; діяльність небанківських фінансових установ (та суб'єктів) страхової діяльності; функціонування фінансових ринків і запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом; функціонування платіжних систем та електронної комерції; повернення заощаджень населенню.

Говорячи про Президента України як суб'єкта управління фінансовою системою, необхідно зазначити, що його адміністративно-правовий статус визначено в положеннях Конституції України. Так, відповідно до ст. 102 Основного закону України Президент України є главою держави й діє від її імені, а також є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини та громадянина. При цьому, проаналізувавши ст. 106 вищенаведеного

нормативно-правового акту, серед повноважень Президента України як суб'єкта управління фінансовою системою необхідно назвати такі: представляє державу у міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори й укладає міжнародні договори України; призначає всеукраїнський референдум щодо змін Конституції України, проголошує всеукраїнський референдум за народною ініціативою; призначає позачергові вибори до Верховної Ради України й у випадках, установлених законодавством, припиняє її повноваження; вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до статті 83 Конституції України, подання про призначення Верховною Радою України Прем'єр-міністра України терміном не пізніше ніж на п'ятнадцятий день після одержання такої пропозиції; призначає на посади та звільняє з посад половину складу Ради Національного банку України; зупиняє дію актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності Конституції з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності; скасовує акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим; призначає на посади та звільняє з посад третину складу Конституційного Суду України; утворює суди у визначеному законом порядку; приймає рішення про прийняття до громадянства України та припинення громадянства України, про надання притулку в Україні; створює в межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України, для здійснення своїх повноважень консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи та служби; підписує закони, прийняті Верховною Радою України; має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів (крім законів про внесення змін до Конституції України) з подальшим поверненням їх на повторний розгляд Верховною Радою України.

Аналіз вищенаведених положень дозволяє стверджувати, що повноваження Президента України як суб'єкта управління фінансовою системою в основному пов'язані з визначенням правових засад, на основі яких

здійснюється регулювання правовідносин у зазначеній сфері. У цьому разі мова йде про те, що Президент України підписує прийняті Верховною Радою закони України, а також має право вето. Більше того, як встановлено ст. 106 Конституції України, Президент України на основі та на виконання Конституції й законів України видає укази й розпорядження, що є обов'язковими до виконання на території України. Із приводу вищенаведеного зазначимо, що вимоги щодо порядку підготовки та внесення на розгляд глави держави проектів актів Президента України – указів і розпоряджень – визначено на рівні Положення «Про порядок підготовки та внесення проектів актів Президента України», що затверджено Указом Президента України від 15 листопада 2006 року № 970/2006. При цьому зауважимо, що шляхом прийняття розпоряджень Президента України вирішуються оперативні організаційні питання: надання доручень, рекомендацій щодо здійснення заходів, розгляду, вирішення питань про підтримку Президентом України культурно-мистецьких та інших заходів; проведення переговорів, підписання міжнародних договорів України, надання повноважень на ведення переговорів, на підписання міжнародних договорів України, відповідних директив делегації чи представникові України; оперативні, організаційні та кадрові питання (крім рішень, які оформляються указами); призначення на посади та звільнення з посад помічників, референтів Президента України; внесення змін до розпоряджень Президента України, визнання такими, що втратили чинність, розпоряджень Президента України; винесення на обговорення громадськості проектів законів, що передбачаються для внесення Президентом України на розгляд Верховної Ради України, проектів актів Президента України.

У зв'язку з наведеним розпорядження Президента України на відміну від його указів інтересу в рамках представленої наукового дослідження для нас не становлять. Так, для визначення правових засад управління фінансовою системою Президент України приймає укази, якими оформляються рішення про: зупинення дії актів Кабінету Міністрів України, нормативно-правових

актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; скасування актів Ради міністрів Автономної Республіки Крим, рішень голів місцевих державних адміністрацій; призначення всеукраїнського референдуму щодо змін Конституції України, проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою; внесення змін до указів Президента України, визнання такими, що втратили чинність, указів Президента України, офіційне тлумачення актів Президента України. Окрім вищенаведеного, шляхом прийняття відповідного указу Президент України може впливати на адміністративно-правовий статус інших суб'єктів управління фінансовою системою. У даному випадку мова йде про те, що указами Президента України оформляються рішення про: призначення позачергових виборів до Верховної Ради України; припинення повноважень Верховної Ради України; призначення на посади та звільнення з посад членів Ради Національного банку України; призначення на посади та звільнення з посад суддів Конституційного Суду України; утворення, ліквідацію судів, визначення кількості суддів у судах; прийняття до громадянства України та припинення громадянства України; створення консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів і служб, їх ліквідацію, реорганізацію; призначення на посади та звільнення з посад голів обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, їх відставку; перше призначення на посаду професійного судді, звільнення з посади професійного судді впродовж п'яти років після першого призначення; переведення суддів, призначення та звільнення з адміністративних посад у судах. Отже, основною особливістю адміністративно-правового статусу Президента України як суб'єкта управління фінансовою системою є те, що він у межах наданих йому чинним національним законодавством повноважень визначає правові засади в досліджуваній сфері, а також шляхом прийняття відповідного рішення впливає на адміністративно-правовий статус інших суб'єктів управління фінансовою сферою.

Наступним загальнодержавним органом влади, який наділений

адміністративно-правовим статусом суб'єкта управління фінансовою системою, є Кабінет Міністрів України. В юридичній літературі акцентують увагу на тому, що, будучи вищим органом виконавчої влади, Кабінет Міністрів України повсякденно керує державними фінансами та паралельно здійснює загальний фінансовий контроль. Сутність адміністративно-правового статусу наведеного суб'єкта, як і розглянутих вище, закріплено на рівні Конституції України. Так, відповідно до ст. 113 вищезазначеного нормативно-правового акту, Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади. При цьому Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України та Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України в межах, передбачених Конституцією. У ст. 116 Основного закону України визначено основні повноваження Кабінету Міністрів України, серед яких у контексті досліджуваного питання варто назвати ті, що можуть охарактеризувати цей орган виконавчої влади як суб'єкта управління фінансовою системою: забезпечує економічну самостійність України, здійснює внутрішню та зовнішню політику держави, додержується Конституції та законів України, актів Президента України; забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики, політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту; розробляє та здійснює загальнодержавні програми економічного розвитку України; забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності; здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону; розробляє проект закону про Державний бюджет України й забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, подає Верховній Раді України звіт про його виконання; організовує та забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи; спрямовує та координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади; утворює, реорганізовує та ліквідує відповідно до закону міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, діючи в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади; призначає на посади та

звільняє з посад за поданням Прем'єр-міністра України керівників центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України.

З аналізу вищенаведених конституційних положень видається можливим дійти висновку стосовно того, що повноваження Кабінету Міністрів України як суб'єкта управління фінансовою системою, так само як і повноваження Верховної Ради України та Президента України, пов'язані з визначенням правових засад зазначеної діяльності, а також зі створенням, реорганізацією та ліквідацією інших суб'єктів досліджуваної сфери. Водночас необхідно звернути увагу на те, що більш детально організацію, повноваження та порядок діяльності Кабінету Міністрів України визначено на рівні Закону України «Про Кабінет Міністрів України» від 27 лютого 2014 року. Зокрема, в ст. 20 вищенаведеного нормативно-правового акту закріплено повноваження Кабінету Міністрів України у сфері економіки та фінансів: забезпечує проведення державної економічної політики; здійснює прогнозування та державне регулювання національної економіки; забезпечує розроблення та виконання загальнодержавних програм економічного та соціального розвитку; визначає доцільність розроблення державних цільових програм з урахуванням загальнодержавних пріоритетів і забезпечує їх виконання; здійснює відповідно до закону управління об'єктами державної власності, зокрема корпоративними правами; делегує в установленому законом порядку окремі повноваження щодо управління зазначеними об'єктами міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, місцевим державним адміністраціям і відповідним суб'єктам господарювання; забезпечує розроблення та виконання державних програм приватизації; подає Верховній Раді України пропозиції стосовно визначення переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації; сприяє розвитку підприємництва на засадах рівності перед законом усіх форм власності та соціальній спрямованості національної економіки, здійснює заходи щодо демонополізації й антимонопольного регулювання економіки, розвитку конкуренції та ринкової

інфраструктури; забезпечує здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності; забезпечує розроблення та виконання програм структурної перебудови галузей національної економіки й інноваційного розвитку, здійснює заходи, пов'язані з реструктуризацією та санацією підприємств та організацій; забезпечує проведення державної промислової політики; визначає пріоритетні галузі промисловості, які потребують прискореного розвитку; забезпечує захист і підтримання національного товаровиробника; забезпечує захист прав споживачів та підвищення якості їх життя; визначає обсяги продукції (робіт, послуг) для державних потреб, порядок формування та розміщення державного замовлення на її виробництво; вирішує відповідно до законодавства інші питання щодо задоволення державних потреб у продукції (роботах, послугах); утворює згідно із законом державні резервні фонди фінансових і матеріально-технічних ресурсів та приймає рішення про їх використання; забезпечує проведення державної аграрної політики та продовольчу безпеку держави; забезпечує проведення державної фінансової та податкової політики; сприяє стабільності грошової одиниці України; розробляє проекти законів про Державний бюджет України та про внесення змін до Державного бюджету України; забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України; подає Верховній Раді України звіт про його виконання; приймає рішення про використання коштів резервного фонду Державного бюджету України; обслуговує державний борг України; приймає рішення про випуск облігацій державних внутрішніх і зовнішніх позик; організовує державне страхування; забезпечує проведення державної політики цін і здійснює державне регулювання ціноутворення; забезпечує проведення зовнішньоекономічної політики України, здійснює в межах, визначених законом, регулювання зовнішньоекономічної діяльності; організовує та забезпечує здійснення митної справи; бере участь у складанні платіжного балансу й організовує роботу зі складання зовнішньоторговельного балансу України; забезпечує раціональне використання державних валютних коштів; є

гарантом щодо позик, які у визначених законом про Державний бюджет України межах надаються іноземними державами, банками, міжнародними фінансовими організаціями, а в інших випадках – відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Таким чином, Кабінет Міністрів України, діючи як суб'єкт управління фінансовою системою, реалізовує комплекс повноважень, пов'язаних із визначенням нормативно-правових основ функціонування даної системи, визначенням адміністративно-правового статусу інших суб'єктів, а також здійсненням контролю в досліджуваній сфері.

Наступну групу загальнодержавних суб'єктів управління фінансовою системою утворюють центральні органи виконавчої влади. Організацію, повноваження та порядок діяльності центральних органів виконавчої влади України визначено в Законі України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 року, відповідно до ст. 1 якого їх систему складають міністерства України та інші центральні органи виконавчої влади. При цьому, як зауважують у науково-правових колах, вищенаведені органи як суб'єкти управління фінансовою системою можна поділити на дві групи: 1) органи, що здійснюють управління фінансовою системою поряд зі своїми основними функціями; 2) органи, для яких управління фінансовою системою є основним видом діяльності.

Так, перша група досліджуваних суб'єктів представлена міністерствами. Як зазначено в ст. 6 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», міністерство є центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику в одній чи декількох визначених Кабінетом Міністрів України сферах, проведення якої покладено на Кабінет Міністрів України Конституцією та законами України. При цьому аналіз ст. 7 вищенаведеного нормативно-правового акту свідчить, що міністерства як суб'єкти управління фінансовою системою здійснюють такі основні завдання: забезпечення нормативно-правового регулювання фінансової системи; визначення пріоритетних напрямів розвитку фінансової

системи; інформування та надання роз'яснень щодо здійснення державної політики у сфері фінансової системи; узагальнення практики застосування законодавства у сфері фінансової системи, розроблення пропозицій щодо його вдосконалення та внесення в установленому порядку проектів законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України на розгляд Президентіві України та Кабінету Міністрів України.

Зазначимо, що відповідно до Схеми спрямування та координації діяльності центральних органів виконавчої влади Кабінетом Міністрів України через відповідних членів Кабінету Міністрів України, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10 вересня 2014 року № 442, на сьогодні функціонує 17 міністерств: Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство екології та природних ресурсів України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, Міністерство закордонних справ України, Міністерство інформаційної політики України, Міністерство інфраструктури України, Міністерство культури України, Міністерство молоді та спорту України, Міністерство оборони України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Міністерство соціальної політики України, Міністерство фінансів України, Міністерство юстиції України. У контексті вищенаведеного зазначимо, що всі міністерства тією чи іншою мірою є суб'єктами управління фінансовою системою. На підтримку наведеної позиції зазначимо, що згідно зі ст. 22 Бюджетного кодексу України від 8 липня 2010 року всі міністерства є головними розпорядниками бюджетних коштів за бюджетними призначеннями, визначеними законом про Державний бюджет України. При цьому конкретні міністерства – основні розпорядники бюджетних коштів, також підпорядковані їм відповідальні виконавці бюджетних програм

визначені в Схемі взаємодії розпорядників коштів державного бюджету, затвердженій Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про вдосконалення структури розпорядників бюджетних коштів» від 31 травня 2006 року № 296-р176). Більше того, в Переліку бюджетних програм, порядки використання коштів державного бюджету за якими визначаються у 2015 році Кабінетом Міністрів України, що затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2015 року № 98-р, наведено перелік деяких міністерств як основних розпорядників бюджетних коштів і найменування відповідної бюджетної програми згідно з програмною класифікацією видатків кредитування державного бюджету.

Наприклад, відповідно до вищенаведеного акту Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України як основний розпорядник бюджетних коштів відповідальне за компенсацію різниці в тарифах на виробництво теплової енергії для населення на теплогенеруючих установках (крім теплоелектроцентралей, теплоелектростанцій та атомних електростанцій) із використанням будь-яких видів палива й енергії, крім природного газу.

Зазначимо, що з аналізу ст. 22 Бюджетного кодексу України випливає, що відповідне міністерство як суб'єкт управління фінансовою системою, діючи як основний розпорядник бюджетних коштів: розробляє плани діяльності на плановий і наступні за плановим два бюджетні періоди (включаючи заходи щодо реалізації інвестиційних проектів); організовує та забезпечує на підставі плану діяльності й індикативних прогностичних показників бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди складання проекту кошторису та бюджетного запиту й подає їх Міністерству фінансів України; отримує бюджетні призначення шляхом їх затвердження в законі про Державний бюджет України; приймає рішення щодо делегування повноважень на виконання бюджетної програми розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та/або одержувачами бюджетних коштів; розподіляє та доводить до них в установленому порядку обсяги бюджетних асигнувань; затверджує

кошториси розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня (плани використання бюджетних коштів одержувачів бюджетних коштів), якщо інше не передбачене законодавством; розробляє проекти порядків використання коштів державного бюджету за відповідними бюджетними програмами; розробляє та затверджує паспорти бюджетних програм і складає звіти про їх виконання; здійснює аналіз показників виконання бюджетних програм (у разі застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі).

Окрім вищенаведеного, необхідно звернути увагу на той факт, що всі міністерства як суб'єкти управління фінансовою системою виконують завдання з формування та реалізації державної політики у відповідній сфері суспільного життя, що, зокрема, передбачає й здійснення фінансової діяльності. На підтримання вищенаведеної позиції наведемо витяги з нормативно-правових актів, що визначають адміністративно-правовий статус деяких із міністерств:

- відповідно до Положення «Про Міністерство молоді та спорту України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 року, Міністерство молоді та спорту України як суб'єкт управління фінансовою системою: за рахунок коштів державного бюджету надає фінансову підтримку всеукраїнським фізкультурно-спортивним товариствам; надає фінансову допомогу та сприяє розвитку матеріально-технічної бази Національного олімпійського комітету України; надає фінансову допомогу Національному комітету спорту інвалідів у фізкультурно-оздоровчій і спортивній діяльності; надає фінансову допомогу Спортивному комітету України; організовує планово-фінансову роботу в апараті міністерства, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери управління міністерства; здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів; забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку¹⁷⁹);

-відповідно до Положення «Про Міністерство культури України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2014 року № 495, Міністерство культури України як суб'єкт управління фінансовою

системою: організовує планово-фінансову роботу в апараті Мінкультури, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління; здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів; забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку; формує, встановлює та затверджує в установленому порядку за участі й погодженням з іншими сторонами соціального партнерства державні соціальні нормативи у сфері обслуговування закладами культури; здійснює відповідно до законодавства постійний державний моніторинг застосування та фінансового забезпечення зазначених нормативів і контроль за їх додержанням;

- відповідно до Положення «Про Міністерство оборони України», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 року № 671, Міністерство оборони України як суб'єкт управління фінансовою системою: організовує фінансове забезпечення заходів мобілізаційної підготовки та мобілізації в Збройних силах; забезпечує Збройні Сили фінансовими ресурсами згідно з потребами, визначеними Генеральним штабом Збройних сил, у межах коштів, передбачених державним бюджетом, і здійснює контроль за їх ефективним використанням; в установленому порядку забезпечує фінансування військових закладів вищої освіти, військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти, військових ліцеїв, які перебувають у його підпорядкуванні, та науково-дослідних установ, що належать до сфери його управління; перевіряє в Збройних силах ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, виконання зобов'язань перед бюджетом і кредиторами; організовує планово-фінансову роботу в апараті міністерства, на підприємствах, в установах й організаціях, які належать до сфери його управління; здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів; забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку; забезпечує ефективне та цільове використання бюджетних коштів, державних фінансових і матеріальних ресурсів, усунення недоліків і порушень, виявлених органами державного фінансового контролю

та правоохоронними органами;

- відповідно до Положення «Про Міністерство освіти і науки України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630, Міністерство освіти і науки України як суб'єкт управління фінансовою системою: бере участь у визначенні мінімальних нормативів фінансового забезпечення навчальних закладів; подає в установленому порядку на розгляд Кабінету Міністрів України пропозиції щодо створення та реорганізації державних наукових установ, які повністю або частково фінансуються з державного бюджету; розробляє пропозиції щодо обсягів фінансового забезпечення навчальних закладів; організовує планово-фінансову роботу в апараті міністерства, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління; здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів; забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку;

- відповідно до Положення «Про Міністерство охорони здоров'я України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 року № 267, Міністерство юстиції України як суб'єкт управління фінансовою сферою: вносить зміни до переліків лікарських засобів вітчизняного й іноземного виробництва, які можуть закуповувати заклади й установи охорони здоров'я, що повністю або частково фінансуються з державного та місцевих бюджетів; організовує планово-фінансову роботу в апараті Міністерства охорони здоров'я, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління; здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів; забезпечує організацію та вдосконалення порядку ведення бухгалтерського обліку;

- відповідно до Положення «Про Міністерство інфраструктури України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 30 червня 2015 року № 460, Міністерство інфраструктури України як суб'єкт управління фінансовою системою: вносить Кабінету Міністрів України для затвердження фінансові плани підприємств, що є суб'єктами природних

монополій, та підприємств, плановий розрахунковий обсяг чистого прибутку яких перевищує 50 млн гривень; проводить моніторинг фінансової діяльності підприємств, що належать до сфери управління міністерства, зокрема виконання показників фінансових планів, та вживає заходів щодо поліпшення їх роботи; затверджує річні фінансові й інвестиційні плани, а також інвестиційні плани на середньострокову перспективу (три – п'ять років) державних підприємств і господарських структур, що належать до сфери управління міністерства, та здійснює контроль за їх виконанням; здійснює відповідно до законодавства державний контроль і нагляд за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу (операторів поштового зв'язку) сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму; організовує планово-фінансову роботу в апараті Міністерства, на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до сфери його управління, акціонерних товариствах, функції з управління корпоративними правами щодо яких здійснює Міністерство; здійснює контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів; забезпечує організацію та вдосконалення бухгалтерського обліку.

Отже, характеризуючи міністерства як суб'єктів управління фінансовою системою, необхідно зазначити, що, по-перше, такі органи є основними розпорядниками бюджетних коштів за бюджетними призначеннями, визначеними законом про Державний бюджет України. По-друге, міністерства наділені широким комплексом повноважень, пов'язаних із здійсненням фінансової діяльності (фінансової підтримки, фінансової допомоги) у сферах суспільного життя, в яких вони згідно з чинним національним законодавством є відповідальними органами за формування й реалізацію державної політики. По-третє, окремим аспектом фінансової діяльності міністерств як суб'єктів управління фінансовою діяльністю є здійснення контролю, зокрема фінансового, в цій сфері суспільного життя. Із приводу останнього зауважимо, що деякі з міністерств як суб'єкти управління фінансовою системою наділені

чималими контрольними повноваженнями в такій сфері, а також виконують значні за обсягом правоохоронні функції. Водночас, урахувавши особливе місце й роль органів контролю і правоохоронних, зокрема міністерств, у системі державних суб'єктів управління фінансовою системою України, дослідження особливостей їх адміністративно-правового статусу ми проведемо в рамках окремого підрозділу цієї наукової праці.

Наступну групу загальнодержавних суб'єктів управління фінансовою системою складають органи, для яких така діяльність є основною. У цьому контексті зазначимо, що хоча ми й відносили міністерства до групи суб'єктів управління фінансовою системою, для яких досліджувана діяльність не є профільною, серед зазначеної групи суб'єктів все ж таки є міністерство, для якого діяльність з управління фінансовою системою є основною. У цьому разі мова йде про такий центральний орган виконавчої влади, як Міністерство фінансів України (далі – Мінфін України). Так, відповідно до Положення «Про Міністерство фінансів України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 375, Мінфін є головним органом в системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову й бюджетну політику, державну політику у сфері організації та контролю за виготовленням цінних паперів, документів суворої звітності, державну політику у сфері державного пробірної контролю, бухгалтерського обліку, випуску та проведення лотерей, а також забезпечує формування й реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю, казначейського обслуговування бюджетних коштів, запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму та забезпечує формування й реалізацію єдиної державної податкової, митної політики, державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску, державної політики у сфері

видобування, виробництва, використання та зберігання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння, їх обігу та обліку¹⁸⁵). Зазначимо, що аналіз вищенаведеного нормативно-правового акту свідчить, що перелік повноважень Мінфіну становить близько ста пунктів, а тому для зручності сприйняття класифікуємо їх за окремими напрямками діяльності, пов'язаної з управлінням фінансовою системою.

Так, Мінфін як суб'єкт управління фінансовою системою виконує таку контрольну діяльність: здійснює державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової і бюджетної звітності в Україні; розробляє стратегію розвитку національної системи бухгалтерського обліку; визначає єдині методологічні засади бухгалтерського обліку та складання фінансової й бюджетної звітності, обов'язкові для всіх юридичних осіб незалежно від організаційно-правової форми, форми власності та підпорядкування (крім банків); здійснює адаптацію законодавства з питань бухгалтерського обліку в Україні до законодавства ЄС; запроваджує міжнародні стандарти фінансової звітності й оприлюднює їх на офіційному веб-сайті Мінфіну; затверджує форми фінансової та бюджетної звітності про виконання зведеного, державного та місцевих бюджетів; проводить оцінювання фінансового забезпечення проектів угод щодо регіонального розвитку та державних програм соціально-економічного розвитку територій; запроваджує міжнародні стандарти фінансової звітності та забезпечує їх оприлюднення на офіційному веб-сайті Мінфіну; здійснює ліцензування діяльності суб'єктів господарювання у випадках, передбачених законом; застосовує санкції до суб'єктів первинного фінансового моніторингу; погоджує основні напрями контрольної-ревізійної роботи; здійснює внутрішній контроль та аудит на підприємствах, в установах й організаціях, що належать до сфери його управління¹⁸⁶). У контексті вищенаведеного зазначимо, що окремі напрями контрольної діяльності Мінфіну України, а також способи їх реалізації ми детально розглянемо в наступному розділі цього наукового дослідження.

Окрім контрольної діяльності, Мінфін України як суб'єкт управління фінансовою системою реалізовує повноваження, пов'язані з визначенням правових засад функціонування досліджуваної сфери суспільного життя, зокрема: бере участь у здійсненні заходів щодо адаптації законодавства України до законодавства ЄС у межах повноважень, передбачених законом; узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції; розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та в установленому порядку вносить їх на розгляд Кабінету Міністрів України; розробляє проекти законів та інших нормативно-правових актів із питань, що належать до його компетенції; погоджує проекти законів, які надходять на погодження від інших міністерств і центральних органів виконавчої влади, готує в межах повноважень, передбачених законом, висновки та пропозиції до проектів законів, інших актів законодавства, що подаються на розгляд Кабінету Міністрів України, та проектів законів, внесених на розгляд Верховної Ради України іншими суб'єктами права законодавчої ініціативи, нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; готує в межах повноважень, передбачених законом, зауваження та пропозиції до прийнятих Верховною Радою України законів, що надійшли на підпис Президентіві України; здійснює нормативно-правове регулювання у фінансовій, бюджетній, податковій, митній сферах, у сфері адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску; в сфері державного фінансового контролю, казначейського обслуговування бюджетних коштів, бухгалтерського обліку, випуску та проведення лотерей, організації та контролю за виготовленням цінних паперів, документів суворої звітності, видобування, виробництва, використання та зберігання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного

каміння, їх обігу та обліку, в сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму; розробляє в установленому порядку проект закону про Державний бюджет України на відповідний рік і готує відповідні матеріали, що додаються до нього. Отже, Мінфін України має широке коло повноважень, пов'язаних із визначенням правових засад державної політики у сфері функціонування фінансової системи України.

Діючи як суб'єкт управління фінансовою системою, для якого така діяльність є профільною, Мінфін України виконує інформаційно-аналітичне забезпечення цієї сфери суспільного життя: здійснює прогнозування й аналіз доходів бюджету; складає й уточнює прогноз Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетних періоди; визначає основні організаційно-методичні засади бюджетного планування, що використовуються для підготовки бюджетних запитів і розроблення проекту Державного бюджету України та прогнозу Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетних періоди, загальний рівень доходів, видатків і кредитування бюджету; оцінює обсяг фінансування бюджету для складання проекту Державного бюджету України й індикативних прогнозних показників Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетних періоди; проводить разом з іншими органами виконавчої влади аналіз фінансово-економічного стану держави, перспектив її подальшого розвитку; вдосконалює методи фінансового та бюджетного планування; інформує громадськість про економічні та фіскальні цілі держави; аналізує обсяги дебіторської та кредиторської заборгованостей, причини їх виникнення та готує пропозиції щодо їх погашення.

Більше того, Мінфін є відповідальним за здійснення взаємодії, координації та міжнародного співробітництва у сфері управління фінансовою системою. Аналіз законодавства, що визначає адміністративно-правовий статус вищенаведеного суб'єкта управління фінансовою системою, дає можливість виокремити такі зазначені напрями його діяльності: організовує та

налагоджує співробітництво з Міжнародним валютним фондом та іншими міжнародними фінансовими організаціями; координує роботу, пов'язану з ініціюванням, підготовкою та реалізацією проектів економічного та соціального розвитку України, що підтримуються іноземними державами, банками та міжнародними фінансовими організаціями; проводить моніторинг виконання зазначених проектів, здійснює методичне забезпечення зазначеної роботи; забезпечує міжнародне співробітництво та реалізацію зовнішньої політики в межах повноважень, передбачених законом; здійснює координацію та спрямування діяльності органів виконавчої влади, уповноважених на проведення контролю за додержанням бюджетного законодавства¹⁸⁹). Таким чином, Мінфін України є одним з основних суб'єктів управління фінансовою системою України, про що повною мірою свідчить проведений вище аналіз його адміністративно-правового статусу. При цьому повноваження Мінфіну України як суб'єкта управління фінансовою системою України можна класифікувати такими групами: контрольні; пов'язані з визначенням правових засад; інформаційно-аналітичні; пов'язані зі здійсненням й організацією взаємодії, координації та міжнародного співробітництва.

Зазначимо, що, окрім вищенаведеного, Мінфін України, будучи головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, координує та спрямовує діяльність так званих інших центральних органів виконавчої влади, які також у передбачених національним законодавством випадках набувають адміністративно-правового статусу суб'єктів управління фінансовою системою. Отже, зауважимо, що серед інших центральних органів виконавчої влади, адміністративно-правовий статус яких пов'язаний з управлінням фінансовою системою, є й такі, що не належать до сфери управління Мінфіну України.

Отже, наступну групу суб'єктів управління фінансовою системою складають інші центральні органи виконавчої влади. Так, з аналізу ст. 16 Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» випливає, що інші центральні органи виконавчої влади утворюються для виконання окремих

функцій із реалізації державної політики як служби, агентства, інспекції. При цьому згідно зі ст. 17 вищенаведеного нормативно-правового акту як служба створюється центральний орган виконавчої влади в разі, якщо більшість його функцій пов'язані з наданням адміністративних послуг фізичним та юридичним особам. Зазначимо, що правові засади реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері надання адміністративних послуг визначено на рівні Закону України «Про адміністративні послуги» від 6 вересня 2012 року. Відповідно до ст. 1 вищенаведеного адміністративно-правового акту адміністративна послуга – результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону. З аналізу вищезгаданої Постанови Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» випливає, що на сьогодні в Україні як служби функціонують 22 центральних органи виконавчої служби.

При цьому дослідження нормативно-правових засад діяльності вищенаведених органів влади дозволило нам виокремити ті, для яких діяльність з управління фінансовою системою є однією з основних:

Державна казначейська служба України, яка відповідно до Положення «Про Державну казначейську службу України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 року № 215, є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через міністра фінансів та який реалізує державну політику в сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів, бухгалтерського обліку виконання бюджетів;

Державна регуляторна служба України, яка відповідно до Положення «Про Державну регуляторну службу України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2014 року № 724, є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується

Кабінетом Міністрів України й який реалізує державну регуляторну політику, політику з питань нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності, ліцензування та дозвільної системи у сфері господарської діяльності та дерегуляції господарської діяльності;

Державна служба експортного контролю України, яка відповідно до Положення «Про Державну службу експортного контролю України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 31 березня 2015 року № 159, є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через міністра економічного розвитку і торгівлі й який реалізує державну політику в сфері державного експортного контролю;

Державна служба фінансового моніторингу України, яка відповідно до Положення «Про Державну службу фінансового моніторингу України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 2015 року № 537, є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через міністра фінансів і який реалізує державну політику в сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення;

Державна фіскальна служба України, яка відповідно до Положення «Про Державну фіскальну службу України», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 року № 236, є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через міністра фінансів і який реалізує державну податкову політику, державну політику в сфері державної митної справи, державну політику з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державну політику в сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску.

Наступну групу суб'єктів управління фінансовою системою – інших центральних органів виконавчої влади – становлять агентства. Згідно із законодавчими положеннями, в разі якщо більшість функцій центрального органу виконавчої влади складають функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління, центральний орган виконавчої влади утворюється як агентство. Зазначимо, що для вищенаведених центральних органів виконавчої влади діяльність з управління фінансовою системою не є профільною. Однак вони так само, як і міністерства, можуть набувати статусу основних розпорядників бюджетних коштів. Зокрема, в п. 1 ч. 2 ст. 22 Бюджетного кодексу України зазначено, що вищенаведеного статусу можуть набувати установи, уповноважені законом або Кабінетом Міністрів України на реалізацію державної політики у відповідній сфері.

Досліджуючи адміністративно-правовий статус таких суб'єктів управління фінансовою системою, як центральні органи виконавчої влади (міністерства та інші центральні органи виконавчої влади), не можна не звернути увагу на недоліки його нормативно-правового закріплення. У даному випадку мова йде про те, що з прийняттям Закону України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» від 21 лютого 2014 року повноваженнями з утворення, реорганізації та ліквідації міністерств та інших центральних органів виконавчої влади було наділено Кабінет Міністрів України²⁰⁰). Так, як свідчить вищенаведений матеріал, адміністративно-правовий статус конкретного органу виконавчої влади визначено у відповідному положенні, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України. Водночас, як відомо, до прийняття вищенаведеного нормативно-правового акту повноваженнями з утворення, реорганізації та ліквідації міністерств та інших центральних органів виконавчої влади був наділений Президент України.

Отже, необхідно зазначити, що Кабінет Міністрів України не має права скасовувати чи визнавати нечинними акти Президента України, а Президент

України до цього часу не видав указу про визнання нечинними указів Президента України, якими свого часу були закріплені положення про відповідні центральні органи виконавчої влади, тобто якими визначався їх адміністративно-правовий статус. Отже, на сьогодні фактично склалася ситуація, що адміністративно-правовий статус центральних органів виконавчої влади визначено відразу в двох різних за своєю юридичною природою нормативно-правових актах – указі Президента України та постанові Кабінету Міністрів України. Більше того, істотним недоліком визначення адміністративно-правового статусу деяких суб'єктів управління фінансовою системою України є ситуація, коли завдяки прийняттю відповідного нормативно-правового акту такий суб'єкт створюється, а акту, в якому б визначалися правові засади його діяльності, не існує. Яскравим прикладом зазначеної проблеми є те, що Постановою Кабінету Міністрів України «Про утворення Державної аудиторської служби України» від 28 жовтня 2015 року № 868 було реорганізовано Державну фінансову інспекцію України шляхом її перетворення на Державну аудиторську службу України. Аналіз вищенаведеного акту свідчить, що в ньому відсутні положення стосовно того, яким саме нормативно-правовим актом повинно керуватися в своїй діяльності новостворене відомство, а в ньому лише покладається обов'язок на Мінфін України за двомісячний термін розробити проект Положення про Державну аудиторську службу України.

На нашу думку, вищенаведена ситуація є неприпустимою. Так, по-перше, не зрозуміло, на підставі яких законодавчих положень буде здійснювати свою діяльність Державна аудиторська служба України. По-друге, чому Кабінетом Міністрів України запропоновані такі значні (два місяці) терміни на розроблення лише проекту відповідного нормативно-правового акту. Також нелогічною здається наведена ситуація з огляду на те, що спочатку йде створення зазначеного центрального органу виконавчої влади, а вже потім (до того ж невідомо, коли саме) визначаються правові засади його діяльності.

Більше того, правові засади діяльності органу, що реорганізовується

(Державної фінансової інспекції України), було визначено діючим нині Кабінетом Міністрів України шляхом прийняття Постанови «Про затвердження Положення про Державну фінансову інспекцію України» від 6 серпня 2014 року № 330. Іншими словами, зазначене відомство здійснювало свою діяльність трохи більше ніж один рік, після цього було реорганізоване своїми ж творцями. Із приводу вищенаведеного природно постає питання, навіщо було створювати орган, щоб через незначний проміжок часу реорганізувати його у відомство іншого функціонального призначення, тобто з інспекції на службу. Отже, необхідно підкреслити, що такі перетворення вимагають чималих витрат державних коштів. Ця ситуація є яскравим свідченням проведення неефективної політики щодо реорганізації центральних органів виконавчої влади.

Таким чином, під адміністративно-правовим статусом загальнодержавних суб'єктів управління фінансовою системою України необхідно розуміти встановлену нормами адміністративного права сукупність повноважень (прав та обов'язків) державних органів, предмета їх відання (завдань і функцій), які вони реалізують як реальні учасники правовідносин, пов'язаних із здійсненням мобілізації, розподілу та використання централізованих і децентралізованих фондів коштів, а також здійсненням контрольної діяльності у сфері управління фінансовою системою, за виконання й належну реалізацію яких такі органи несуть встановлену в чинному національному законодавстві міру юридичної відповідальності.

Шляхом аналізу нормативно-правових актів, на рівні яких визначено адміністративно-правовий статус загальнодержавних суб'єктів управління фінансовою системою, ми класифікували їх таким чином:

1) вищі органи державної влади – Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України;

2) центральні органи виконавчої влади:

а) для яких діяльність з управління фінансовою системою не є профільною: міністерства, агентства;

б) центральні органи виконавчої влади, для яких діяльність з управління фінансовою системою є основною: Мінфін України, служби й інспекції.

Класифікуючи суб'єкти управління фінансовою системою України, ми, зокрема, назвали тих, які здійснюють цю діяльність на місцях. Шляхом реалізації такими суб'єктами закріплених чинним національним законодавством владних повноважень здійснюються мобілізацію, розподіл і використання централізованих та децентралізованих фондів коштів на рівні відповідної адміністративно-територіальної одиниці. При цьому залежно від форми здійснення владних повноважень місцеві суб'єкти управління фінансовою системою можуть бути поділені на місцеві органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування. Розглянемо більш детально адміністративно-процесуальний статус вищенаведених суб'єктів управління фінансовою системою.

Зважаючи на те, що територіальні органи міністерств та відомств здійснюють таке саме управління фінансовою системою й виконують свої завдання на рівні відповідної адміністративно-територіальної одиниць тому в межах характеристики місцевих органів виконавчої влади як суб'єктів управління фінансовою системою наша увага буде зосереджена на адміністративно-правовому статусі місцевих державних адміністрацій.

Як встановлено в Конституції України, виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації. При цьому з аналізу конституційних положень випливає, що в межах відповідної території місцеві державні адміністрації забезпечують: виконання Конституції та законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади; законність і правопорядок; додержання прав і свобод громадян; виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин – також програм їх національно-культурного розвитку; підготовку та виконання відповідних обласних і районних

бюджетів; звіт про виконання відповідних бюджетів і програм; взаємодію з органами місцевого самоврядування; реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень.

Більш детально адміністративно-правовий статус місцевих державних адміністрацій, організація, повноваження та порядок їх діяльності визначено на рівні Закону України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 року. Вищенаведений нормативно-правовий акт окремо виділяє повноваження місцевих державних адміністрацій у галузі бюджету та фінансів (тобто складових фінансової системи). Зокрема, відповідно до ст. 18 зазначеного Закону в цій сфері місцева державна адміністрація: складає та подає на затвердження ради проект відповідного бюджету й забезпечує його виконання; звітує перед відповідною радою про його виконання; подає в установленому порядку до органів виконавчої влади вищого рівня фінансові показники та пропозиції до проекту Державного бюджету України, пропозиції щодо обсягу коштів Державного бюджету України для їх розподілу між територіальними громадами, розмірів дотацій і субсидій, дані про зміни складу об'єктів, що підлягають бюджетному фінансуванню, баланс фінансових ресурсів для врахування їх при визначенні розмірів субвенцій, а також для бюджетного вирівнювання, виходячи із забезпеченості мінімальних соціальних потреб; отримує від усіх суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форм власності інформацію, передбачену актами законодавства для складання та виконання бюджету; здійснює фінансування підприємств, установ та організацій освіти, культури, науки, охорони здоров'я, фізичної культури й спорту, соціального захисту населення, переданих у встановленому законом порядку в управління місцевій державній адміністрації вищими органами державної та виконавчої влади або органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад та інше.

Варто зазначити, що місцеві державні адміністрації очолюють їх голови. При цьому на виконання Конституції України, законів України, актів

Президента України, актів Кабінету Міністрів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону забезпечують нормативно-правове регулювання власних і делегованих повноважень, голова місцевої державної адміністрації в межах своїх повноважень видає розпорядження. З точки зору адміністративного права, розпорядження – це одна з форм управлінського рішення, акт державного управління, що має вольовий, владний характер і видається компетентним органом чи його посадовими особами в порядку, встановленому законом або іншим нормативно-правовим актом, та є обов'язковим для суб'єктів, яким він адресований. Таким чином, шляхом видання такого виду адміністративних актів, як розпорядження, голови місцевих державних адміністрацій здійснюють регулювальний вплив на правовідносини, пов'язані з управлінням фінансовою системою на місцевому рівні.

Окрему увагу необхідно звернути на те, що відповідно до ст. 118 Конституції України голів місцевих державних адміністрацій призначає та звільняє з посади Президент України за поданням Кабінету Міністрів України. При цьому голови місцевих державних адміністрацій при здійсненні своїх повноважень відповідальні перед Президентом України та Кабінетом Міністрів України, підзвітні та підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня. Як цілком слушно стосовно вищенаведеного зауважують у науково-правових колах, відповідальність голови місцевої державної адміністрації як перед Президентом України, так і перед Кабінетом Міністрів України, по суті, закладає основи подвійної підпорядкованості місцевої державної адміністрації. Цей факт негативно впливає на інтегрованість усієї системи органів виконавчої влади України, якість місцевого державного управління та надання публічних послуг населенню. Ми повністю погоджуємося з позицією стосовно того, що одним із напрямів реформування місцевих державних адміністрацій необхідно визначити послідовне забезпечення підпорядкування місцевих державних адміністрацій Кабінету Міністрів України.

Для виконання законодавчо закріплених завдань у складі місцевих державних адміністрацій функціонують їх структурні підрозділи. Відповідно до Типового положення про структурний підрозділ місцевої державної адміністрації, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 26 вересня 2012 року № 887, структурний підрозділ місцевої державної адміністрації утворюється головою місцевої державної адміністрації, входить до її складу й у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці забезпечує виконання покладених на цей підрозділ завдань. Основним завданням структурного підрозділу є забезпечення реалізації державної політики у визначеній одній чи кількох галузях на відповідній території. Структурний підрозділ в установленому законодавством порядку й у межах повноважень взаємодіє з іншими структурними підрозділами, апаратом місцевої державної адміністрації, органами місцевого самоврядування, територіальними органами міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, а також підприємствами, установами й організаціями з метою створення умов для провадження послідовної й узгодженої діяльності щодо термінів, періодичності одержання та передавання інформації, необхідної для належного виконання покладених на нього завдань і здійснення запланованих заходів. Структурні підрозділи місцевої державної адміністрації очолюють керівники, які несуть персональну відповідальність перед головами відповідних державних адміністрацій за виконання покладених на ці підрозділи завдань. Порядок призначення на посади та звільнення з посад керівників управлінь, відділів, інших структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 29 липня 1999 року). При цьому згідно зі ст. 10 Закону України «Про місцеві державні адміністрації», задля на виконання Конституції України, законів України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону забезпечують нормативно-правове регулювання власних делегованих повноважень, керівники структурних підрозділів у межах своїх

повноважень видають накази. У своєму дослідженні, присвяченому загальній характеристиці наказу й умов його правомірності, С. І. Дячук цілком справедливо наголошує на тому, що наказ – це акт однобічного характеру і є формою виконавчо-розпорядчої діяльності. Виконавчий аспект наказу, як наголошує вчений, визначається його основним завданням (реалізація наданих законом владних повноважень), а розпорядчий – юридичним, владно-імперативним його змістом. Розпорядчий характер вимог наказу відрізняє його від актів нормативного характеру, які містять одну чи декілька правових норм, обов'язкових до виконання. Таким чином, так само, як і голови місцевих державних адміністрацій, керівники їх структурних підрозділів, приймаючи відповідні адміністративні акти – накази, здійснюють регулювальний вплив на правовідносини у сфері управління фінансовою системою на рівні відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

В контексті досліджуваного питання необхідно зазначити, що на сьогодні законодавчо не врегульоване питання формування місцевої державної адміністрації, зокрема, не встановлений порядок її створення або ліквідації, а також не визначений орган, який повинен приймати такі рішення. Для вирішення вищенаведеної проблеми з ініціативи Кабінету Міністрів України було розроблено проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо порядку утворення та ліквідації місцевих державних адміністрацій» від 14 квітня 2015 року № 2642. Вищенаведеним законопроектом пропонують внести зміни до Закону України «Про місцеві державні адміністрації», зокрема, доповнити положенням, відповідно до якого місцеву державну адміністрацію утворює чи ліквідовує Кабінет Міністрів України. При цьому запроваджуються особливості державної реєстрації місцевих державних адміністрацій. Так, державна реєстрація новоутвореної місцевої державної адміністрації як юридичної особи здійснюється в триденний термін із дня набрання чинності актом Президента України про призначення її голови. Водночас ми повністю погоджуємося із зауваженнями Комітету з питань державного будівництва, регіональної політики та

місцевого самоврядування стосовно того, що єдиною правомірною підставою для створення чи ліквідації певної місцевої (причому лише районної) державної адміністрації може бути лише зміна в адміністративно-територіальному устрої України, внаслідок якої на території певної області створюється новий район або ліквідується один із раніше існуючих районів. Таким чином, прийняття вищенаведеного законопроекту є неактуальним і суперечить положенням Конституції України.

Окрім вищенаведеного, необхідно зазначити, що в рамках проведення конституційної реформи щодо децентралізації на розгляді у Верховній Раді України перебуває законопроект «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації)» від 1 липня 2015 року № 2217а, яким запропоновано внесення змін до Основного закону України. Зокрема, мова йде про реформування інституту місцевих державних адміністрацій і перетворення їх на префектів. Так, ст. 118 Конституції України запропоновано викласти в новій редакції та визначити, що виконавчу владу в районах й областях, у Києві та Севастополі замість місцевих державних адміністрацій будуть здійснювати префекти. При цьому префект на відповідній території: здійснює нагляд за додержанням Конституції і законів України органами місцевого самоврядування; координує діяльність територіальних органів центральних органів виконавчої влади та здійснює нагляд за додержанням ними Конституції та законів України; забезпечує виконання державних програм; спрямовує й організовує діяльність територіальних органів центральних органів виконавчої влади та забезпечує їх взаємодію з органами місцевого самоврядування в умовах воєнного або надзвичайного стану, надзвичайної екологічної ситуації; здійснює інші повноваження, визначені Конституцією та законами України.

Необхідно зазначити, що вже сьогодні Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарство України підготовлено законопроект «Про префектів» від 26 серпня 2015 року. Відповідно до ст. 1 вищенаведеного законопроекту префект є місцевим

органом виконавчої влади й входить до системи органів виконавчої влади. Серед основних завдань префектів законопроектом названо: здійснення нагляду за додержанням Конституції та законів України органами місцевого самоврядування та посадовими особами місцевого самоврядування; здійснення координації діяльності територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, здійснення нагляду за додержанням ними Конституції та законів України; спрямування й організацію діяльності територіальних органів центральних органів виконавчої влади та їх взаємодію з органами місцевого самоврядування в умовах воєнного або надзвичайного стану, надзвичайної екологічної ситуації. Як випливає з аналізу положень вищенаведеного законопроекту, вони фактично збігаються із завданнями, запропонованими в законопроекті, що вносить зміни до Конституції України. На нашу думку, в Законі «Про префектів» повинні не дублюватися конституційні завдання префектів, а розкриватися більш детально, що буде відповідати положенню стосовно того, що закони приймаються на основі та на виконання Конституції України. Більше того, необхідно наголосити на тому, що завдання та повноваження префектів порівняно із завданнями та повноваженнями місцевих державних адміністрацій стають значно вужчими. Зокрема, префекти вже не будуть мати таких повноважень з управління фінансовою системою, як підготовку та виконання відповідних обласних і районних бюджетів, а будуть здебільшого наділені повноваженнями із здійснення контрольної діяльності, координації й спрямування діяльності інших територіальних органів виконавчої влади. Зазначена тенденція, на нашу думку, є позитивною, особливо враховуючи те, що раніше мова йшла про ліквідацію даного інституту влади взагалі й передавання їх повноважень до обласних і районних виконавчих комітетів. Водночас наша держава, зважаючи на конфлікти, що тривають на її території, ще не готова до повної передачі влади громадам, тому залишення контрольних-наглядових, координаційних функцій за місцевими органами виконавчої влади наразі є необхідним.

Як випливає з вищенаведеного, одним із найголовніших місцевих суб'єктів управління фінансовою системою, які тісно взаємодіють із місцевими державними адміністраціями, є органи місцевого самоврядування. Так, у Конституції України закріплено, що народ як носій суверенітету та єдине джерело влади в Україні здійснює владу, зокрема, через органи місцевого самоврядування, яка визнається та гарантується в нашій державі. Для визначення системи та гарантій місцевого самоврядування в Україні, засад організації та діяльності, правового статусу та відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування було прийнято Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 року. Відповідно до ст. 2 вищенаведеного нормативно-правового акту місцеве самоврядування в Україні являє собою гарантоване державою право та реальну здатність територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції та законів України. Система місцевого самоврядування включає: територіальну громаду; сільську, селищну, міську ради; сільського, селищного, міського голову; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; старосту; районні й обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення. Крім того, необхідно зазначити, що органи місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, захисту прав й інтересів територіальних громад можуть об'єднуватися в асоціації органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання, які підлягають реєстрації відповідно до законодавства у центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань. Для врегулювання відносин, що виникають у процесі добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, було прийнято Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних

громад» від 5 лютого 2015 року. Згідно із положеннями вищенаведеного нормативно-правового акту, добровільне об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст здійснюється з дотриманням таких умов: у складі об'єднаної територіальної громади не може існувати іншої територіальної громади, яка має свій представницький орган місцевого самоврядування; територія об'єднаної територіальної громади повинна бути нерозривною, межі об'єднаної територіальної громади визначаються за зовнішніми межами юрисдикції рад територіальних громад, що об'єдналися; об'єднана територіальна громада повинна розміщуватися в межах території Автономної Республіки Крим, однієї області; при ухваленні рішень щодо добровільного об'єднання територіальних громад беруться до уваги історичні, природні, етнічні, культурні й інші чинники, що впливають на соціально-економічний розвиток об'єднаної територіальної громади; якість і доступність публічних послуг, що надаються в об'єднаній територіальній громаді, не можуть бути нижчими, ніж до об'єднання. Зазначеним Законом передбачено особливості державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад, такі як надання їм субвенцій на формування відповідної інфраструктури.

Як цілком слушно зауважує О. А. Музика в своєму дослідженні, присвяченому правовому регулюванню неподаткових доходів місцевих бюджетів України, субвенція є міжбюджетним трансфертом, що надається з чітко обумовленим цільовим призначенням як допомога на часткове фінансування програм і заходів соціального та іншого розвитку за умови часткової участі коштів місцевого бюджету – отримувача цих коштів; підлягає поверненню при неповному (у межах невикористаної суми) або нецільовому (у межах повної суми) використанні.

Зазначимо, що в контексті досліджуваного питання для нас найбільший інтерес становлять сільські, селищні та міські ради (далі – ради), а точніше їх виконавчі комітети (далі – виконкоми), оскільки вони наділені найбільшими повноваженнями в галузі управління фінансовою системою. Так, з аналізу ст. 28 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» випливає, що

вищенаведені органи як суб'єкти управління фінансовою системою мають такі самоврядні повноваження в цій сфері: складання проекту місцевого бюджету, подання його на затвердження відповідної ради, забезпечення виконання бюджету; щоквартальне подання раді письмових звітів про хід і результати виконання бюджету; підготовка та подання відповідно до районних, обласних

рад необхідних фінансових показників і пропозицій щодо складання проектів районних та обласних бюджетів; установлення в порядку й межах, визначених законодавством, тарифів на побутові, комунальні (крім тарифів на теплову енергію, централізоване водопостачання та водовідведення, перероблення й захоронення побутових відходів, послуги з централізованого опалення, послуги з централізованого постачання холодної води, послуги з централізованого постачання гарячої води, послуги з водовідведення (з використанням внутрішньобудинкових систем), які встановлюються національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері комунальних послуг), транспортні й інші послуги; встановлення за узгодженим рішенням відповідних рад порядку використання коштів та іншого майна, що перебувають у спільній власності територіальних громад; здійснення в установленому порядку фінансування видатків із місцевого бюджету; залучення на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розміщених на відповідній території, та коштів населення, а також бюджетних коштів на будівництво, розширення, ремонт та утримання на пайових засадах об'єктів соціальної й виробничої інфраструктури та на заходи щодо охорони навколишнього природного середовища; об'єднання на договірних засадах коштів відповідного місцевого бюджету й інших місцевих бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування комунальних підприємств, установ та організацій, вирішення інших питань, що стосуються спільних інтересів територіальних громад; укладення з юридичними та фізичними особами договорів на справляння місцевих зборів, обов'язковість укладення яких установлена законодавством; підготовка та затвердження переліку

спеціально відведених місць для паркування транспортних засобів.

Крім того, виконками можуть бути наділені делегованими повноваженнями у сфері управління фінансовою системою. Як впливає зі ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», делеговані повноваження є повноваженнями органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад. При цьому серед вищенаведених повноважень необхідно назвати такі: здійснення відповідно до закону контролю за дотриманням зобов'язань щодо платежів до місцевого бюджету на підприємствах і в організаціях незалежно від форм власності; здійснення відповідно до закону контролю за дотриманням цін і тарифів; сприяння здійсненню інвестиційної діяльності на відповідній території.

Таким чином, органи місцевого самоврядування як місцеві суб'єкти управління фінансовою системою наділені значним обсягом повноважень у цій сфері. Проте доводиться констатувати, що система місцевого самоврядування на сьогодні не задовольняє потреб суспільства. Зокрема, мова йде про те, що на сьогодні в Україні утворено близько 12 тис. територіальних громад, у більше ніж 6 тис. громад кількість жителів становить менш ніж 3 тис. осіб, із них у 4 809 громадах – менше ніж 1 тис. осіб, а у 1 129 громадах – менше ніж 500 осіб, у більшості з них не утворено виконавчі органи відповідних сільських рад, відсутні бюджетні установи, комунальні підприємства тощо. Органи місцевого самоврядування таких громад практично не можуть здійснювати надані їм законом повноваження. Дотаційність 5 419 бюджетів місцевого самоврядування становить понад 70 %, 483 територіальні громади – на 90 % утримуються за рахунок коштів державного бюджету. Здійснення постійної фінансової підтримки через районні бюджети нечисленних територіальних громад із використанням системи дотацій вирівнювання є обтяжливим для державного бюджету та стримує розвиток малих міст і великих селищ. Для подолання вищезазначених

проблем упровадження в Україні європейських стандартів життя та виходу нашої держави на провідні позиції в світі відповідно до Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженій указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 (далі – Стратегія), запропоновано зміни, пов'язані з визначення напрямів, механізмів і термінів формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних і доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян у всіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

Так, відповідно до вищенаведеного нормативно-правового акту досягнення зазначеної мети повинне здійснюватися, зокрема, за вектором відповідальності, зміст якого полягає в тому, що забезпечення гарантій, відповідно до яких територіальні громади самостійно вирішуватимуть питання місцевого значення, свого добробуту та нести будуть відповідальність за розвиток усієї країни. Цей вектор також передбачає: децентралізацію та реформу управління; реформу регіональної політики; конституційну реформу.

В сфері управління фінансовою системою зазначена Стратегія наділяє органи місцевого самоврядування повноваженнями з місцевого економічного розвитку (залучення інвестицій, розвиток підприємництва); надання соціальної допомоги через територіальні центри. На підтримку вищенаведених позицій на розгляд до Верховної Ради України з ініціативи Президента України було подано законопроект «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації)» від 1 липня 2015 року № 2217а. Як зазначено в пояснювальній записці до законопроекту, його метою є відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація повною мірою положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності та

фінансової самодостатності місцевого самоврядування.

Зазначимо, що, дослідивши вищенаведений законопроект, Конституційний Суд України дійшов висновку, що законопроект відповідає вимогам ч. 1 ст. 157 Конституції України, оскільки запропоновані ним зміни не передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини та громадянина й не спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України. Більше того, Комітет Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя, розглянувши на своєму засіданні 26 серпня 2015 року цей законопроект, прийшов до висновку стосовно того, що його необхідно попередньо схвалити.

Таким чином, з огляду на вищевикладений матеріал, можна дійти висновку, що одне з основних місць у системі суб'єктів управління фінансовою системою займають її місцеві суб'єкти – місцеві державні адміністрації й органи місцевого самоврядування. Вищенаведені суб'єкти наділенні значним обсягом повноважень у сфері управління фінансовою системою на рівні конкретної адміністративно-територіальної одиниці. Як впливає з вищенаведеного, на цей час місцеві суб'єкти управління фінансовою системою перебувають на стадії реформування. Зазначене реформування спрямоване в основному на перетворення місцевих державних адміністрацій на префектів – органи, які будуть виконувати контрольно-наглядові функції, зокрема у сфері управління фінансовою системою. Крім того, реформування місцевих суб'єктів управління фінансовою системою спрямоване на зміцнення позицій органів місцевого самоврядування, підвищення рівня їх самостійності, а також відповідальності за прийняті рішення та розвиток адміністративно-територіальних одиниць, на яких вони розташовані. Окремо необхідно відзначити той факт, що законодавчі ініціативи, спрямовані на втілення в життя вищенаведених реформаторських ідей, подекуди не узгоджені між собою, не відповідають положенням чинної Конституції України. Водночас, ініційована Президентом України Стратегія розвитку, а також внесені на розгляд до Верховної Ради України з цього

приводу законопроекти необхідно відзначити як позитивний крок назустріч європейським стандартам місцевого управління фінансовою системою, що, безумовно, сприятливо вплине й на всю фінансову систему нашої держави в цілому.

Для успішної стабілізації економіки в Україні, об'єктивно необхідного значення набувають питання реалізації дієвої стабілізаційної фінансової політики держави, ключовою метою якої є забезпечення оптимального перерозподілу фінансових ресурсів з метою мінімізації впливу кризових явищ на національну економіку, зокрема, підтримка її фінансово безпечних параметрів функціонування та сприяння додержання існуючого рівня її розвитку .

Головними проблемами фінансової політики України є проблеми забезпечення динаміки зростання, конкурентоспроможності економіки України, утвердження оновленої моделі фінансового розвитку. Саме такий шлях дозволить нашій державі зберегти і найефективніше використовувати наявний науково-технічний потенціал для здійснення структурних змін та зайняти належне місце у світовому просторі. Поглиблення курсу ринкових реформ на інноваційних засадах та їх прискорення, радикалізація системних перетворень можуть забезпечити прогресивний розвиток держави. Ефективне функціонування фінансової системи держави залежить від налагодженості фінансових відносин у суспільстві, а також від дієвості фінансового механізму, за допомогою якого реалізується фінансова політика держави.

Система державних фінансів України характеризується низкою вад та суперечностей, які погіршують соціальне-економічне становище держави та створюють бар'єри для економічного зростання. Неefективність механізмів розподілу та витрачання бюджетних коштів призводить до недофінансування важливих державних завдань, надмірний обсяг видатків провокує фіскалізацію податкової системи та нераціональну боргову політику, обмеженість доходів місцевих бюджетів обумовлює втрату автономності органами місцевого самоврядування.

Основними напрямками фінансової політики сучасного періоду в Україні вважаються:

- сприяння завершенню роздержавлення і приватизації;
- демонополізація економіки;
- забезпечення соціального захисту населення;
- ефективна співпраця України зі світовою організацією торгівлі;
- удосконалення зовнішньоекономічної діяльності з метою зміцнення позиції України на світовому ринку;
- проведення адміністративної та пенсійної реформ.

Дослідження формування та реалізації фінансової політики в Україні свідчить про її багатоплановість. Нині фінансова політика має переважно тактичний характер, підпорядковується поточним завданням, виконує функції перерозподілу та стабілізації, неповною мірою відповідає стратегічним орієнтирам соціально-економічного розвитку. З огляду на це основним завданням має стати активізація регуляторної функції фінансової політики, впровадження ефективних механізмів, формування стратегічного характеру цілеспрямованих рішень з метою забезпечення у системі державного регулювання єдності із соціально-економічною стратегією.

Таким чином, дослідження поняття та змісту фінансової системи України та фінансової політики державних органів управління ФСУ дає змогу розглядати її як систему фінансових заходів, головною метою якої є забезпечення оптимального перерозподілу фінансових ресурсів з метою мінімізації впливу кризових явищ на національну економіку, зокрема, для забезпечення зростання темпів ВВП та відновлення економічного потенціалу України який був втрачений через анексію Криму, початок Антитерористичної операції на сході України (АТО) та втрату цілісності державного кордону.

Ураховуючи все вищевикладене, є підстави стверджувати, що стабілізація у суспільстві та поступове економічне зростання потребують проведення активної фінансової політики і забезпечення функціонування

стабільної фінансової системи. Для покращення ситуації в Україні потрібно запровадити заходи щодо оздоровлення фінансової ситуації в Україні, зокрема фінансів базової ланки економіки – фінансів підприємств та організацій, ефективного стимулювання ділової активності та підприємництва, продукуючого процесу, які можуть дати позитивні результати та зупинити негативні процеси в економіці: падіння рівня виробництва, знецінення грошей, дефіцит держбюджету та забезпечити передумови для подальшого економічного зростання.

ВИСНОВКИ

Отже, сучасна фінансова система України має низку проблем, що гальмують її розвиток, серед яких слід звернути увагу на недосконалість законодавчої бази, відсутність чіткої політики вищих органів влади, складну політичну ситуацію, неефективність бюджетної та податкової політики, низький рівень соціального забезпечення, на відміну від провідних країн Європи, де фінансування соціальної сфери та сприяння добробуту громадян є одними із пріоритетних напрямків. Виникнення цих проблем спричинене неякісним функціонуванням органів управління фінансами.

Вищезазначені проблеми потребують вирішення в короткостроковому періоді і найближчим часом необхідно провести програми фінансового оздоровлення держави, розробці ряду стабілізаційних заходів щодо запобігання негативним наслідкам від фінансової кризи, що вимагає прийняття низки відповідних законів, здійснення практичних заходів та розробки науково обґрунтованих критеріїв функціонування фінансової системи держави з метою мінімізації можливих збитків від подальших фінансових криз для вітчизняної економіки. За умови імплементації перерахованих вище рекомендацій сучасна фінансова система України вийде на траєкторію стабільного економічного розвитку.

На основі поставленої мети дослідження були виконані поставлені на цьому етапі завдання та отримано наступні результати:

1. Проведено теоретичний та системний аналіз функціонування фінансової системи України. Досліджено процес становлення та розвитку фінансової системи України в період незалежності. Окреслено організаційно-правову структуру фінансової системи України залежно від сфер фінансових відносин. Розроблені теоретичні основи функціонування фінансової системи України, з визначенням переліку державних органів та інституцій що здійснюють управління ФСУ.

2. Визначено адміністративно-правові засади діяльності фінансової системи України. Окреслено систему суб'єктів фінансової системи України, визначено адміністративно-правовий статус кожного з них та надано економічно-правову характеристику кожному суб'єкту ФСУ, окреслено їх роль та функції в фінансово-економічній діяльності держави. Досліджено організаційно-правовий механізм діяльності цих суб'єктів.

3. Окреслено систему управління фінансовою системою України. Визначено перелік суб'єктів управління ФСУ. Визначено роль кожного із суб'єктів управління фінансовою системою, зважаючи на необхідність та доцільність реструктуризації останніх. Досліджено ефективність функціонування адміністративно-правового механізму діяльності та взаємодії суб'єктів, що здійснюють управління фінансовою системою України при виконанні покладених на них функцій.

4. Проаналізовано повноваження органів та інституцій, що реалізують державну політику у сфері управління фінансами в контексті їх дублювання у зазначеній галузі. Визначено вплив державних органів на фінансову систему України. Визначено напрями трансформації бюджетної політики в контексті забезпечення фінансової безпеки України, проблеми і перспективи економіки та управління.

5. Досліджено зарубіжний досвід діяльності правоохоронних органів, що забезпечують фінансово-економічну безпеку держави. Зроблено висновок, що найбільш ефективним забезпеченням економічної безпеки є в країнах де створено єдиний правоохоронний орган, який протидіє та бореться з фінансово-економічними правопорушеннями в державі. Запропоновано створення єдиного правоохоронного органу України який буде забезпечувати економічну безпеку держави та розроблено відповідний законопроект, що зареєстровано в Верховній Раді України.

6. Розпочато проведення порівняльної характеристики суб'єктів фінансової системи України та визначення ефективності для суспільства функціонування кожного суб'єкта управління ФСУ. Розроблені критерії

оцінки ефективності діяльності державних органів в забезпеченні ефективного функціонування фінансової системи України.

Аргументовано, що, характеризуючи державні органи як суб'єкти управління фінансовою системою, необхідно враховувати обсяг їхньої компетенції в цій сфері, складовими якої є повноваження, предмет відання й юридична відповідальність.

Під суб'єктами управління фінансовою системою запропоновано розуміти органи державної влади, місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації (незалежно від форм власності) та фізичних осіб, діяльність яких відповідно до чинного національного законодавства пов'язана реалізацією законних прав і виконанням покладених на них обов'язків у сфері мобілізації, розподілу, використання централізованих і децентралізованих фондів коштів, здійснення контролю в зазначеній сфері, що відбувається в межах бюджетної та кредитної систем, загальнообов'язкового державного страхування, а також фінансів підприємств.

Суб'єктів управління фінансовою системою запропоновано класифікувати на: 1) загальнодержавних: вищі органи влади (Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України), міністерства й інші центральні органи виконавчої влади; 2) суб'єкти, до компетенції яких віднесено захист, поновлення і недопущення порушення законних прав, свобод та інтересів у сфері управління фінансовою системою: суди, правоохоронні органи та органи контролю; 3) суб'єкти управління фінансовою системою на місцях: місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування; юридичні особи: державні та недержавні підприємства, установи, організації; індивідуальні суб'єкти: громадяни України, іноземці й особи без громадянства.

Визначено, що адміністративно-правовий статус суб'єктів управління фінансовою системою являє собою врегульовану нормами адміністративного права, закріплену на законодавчому рівні сукупність їх завдань, прав та обов'язків (повноважень) функціонального призначення, що характеризує

таких суб'єктів як таких, які здійснюють управління в зазначеній сфері. Установлено, що Верховна Рада України як суб'єкт управління фінансовою системою реалізує комплекс повноважень, пов'язаних із нормативно-правовим забезпеченням даної сфери суспільного життя, визначенням адміністративно-правового статусу інших суб'єктів управління фінансовою системою, а також здійснює контрольну діяльність у досліджуваній сфері.

Доведено, що основною особливістю адміністративно-правового статусу Президента України як суб'єкта управління фінансовою системою є те, що він межах наданих йому чинним національним законодавством повноважень визначає правові засади в досліджуваній сфері, а також шляхом прийняття відповідного рішення впливає на адміністративно-правовий статус інших суб'єктів управління фінансовою сферою.

Характеризуючи міністерства як суб'єкти управління фінансовою системою, зазначено, що: по-перше, такі органи є основними розпорядниками бюджетних коштів за бюджетними призначеннями, визначеними законом про Державний бюджет України; по-друге, міністерства наділені широким комплексом повноважень, пов'язаних із здійсненням фінансової діяльності (фінансової підтримки, фінансової допомоги) у сферах суспільного життя, в яких вони згідно з чинним національним законодавством є відповідальними органами за формування й реалізацію державної політики; по-третє, окремим аспектом фінансової діяльності міністерств як суб'єкти управління фінансовою системою є здійснення контролю, зокрема фінансового, в цій сфері суспільного життя. Під адміністративно-правовим статусом загальнодержавних суб'єктів управління фінансовою системою України запропоновано розуміти встановлену нормами адміністративного права сукупність повноважень (прав та обов'язків) державних органів, предмета їх відання (завдань і функцій), які вони реалізують як реальні учасники правовідносин, пов'язаних із здійсненням мобілізації, розподілу та використання централізованих і децентралізованих фондів коштів, а також здійсненням контрольної діяльності сфері управління фінансовою системою,

за виконання й належну реалізацію яких такі органи несуть установлену в чинному національному законодавстві міру юридичної відповідальності. Шляхом аналізу нормативно-правових актів, на рівні яких визначено адміністративно-правовий статус загальнодержавних суб'єктів управління фінансовою системою, запропоновано їх класифікацію: вищі органи державної влади – Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України; 2) центральні органи виконавчої влади: а) для яких діяльність з управління фінансовою системою не є профільною: міністерства, агентства; б) центральні органи виконавчої влади, для яких діяльність з управління фінансовою системою є основною: Мінфін України, служби й інспекції.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ:

1. Миргород-Карпова В.В. Механізм державного фінансового контролю в Україні (Structure of the public financial control mechanism in Ukraine). Правові горизонти. 2018. №8. С. 74-79.
2. Миргород-Карпова В.В. Міжнародні фінансові організації як суб'єкти фінансової системи України. Актуальні проблеми правознавства. 2018. №2. С. 53-59.
3. Руденко Л.Д., Миргород-Карпова В.В. Щодо структури фінансів суб'єктів господарювання у фінансовій системі України. Правові горизонти. 2018. №9. С.65-72.
4. Уткіна М.В. Фінансова система як складова світової фінансової системи. Наше право.2018. №1. С.198-201.
5. Миргород-Карпова В.В. Адміністративно-правовий механізм укладення та виконання міжнародних договорів щодо залучення міжнародної технічної допомоги в Україні. Наукові записки. Серія: Право. 2018. №4. С. 130-136
6. Миргород-Карпова В.В. Становлення та розвиток фінансової системи України в період незалежності. Правові горизонти. 2018. №10. С.30-33.
7. Сухонос В.В., Михайловська Є.В. Правовий статус прокурора в системі органів державної влади України. Правові горизонти. 2018. №9. С.17-22.
8. Васильєва Т.А. Транспарентність бюджетної політики України: сучасні проблеми. Фінансові дослідження. Електронне фахове видання. 2018 №1(4). Режим доступу: <http://fr.stu.cn.ua/>
9. Васильєва Т.А. Бюджетна політика в умовах реформування сектору публічних фінансів в Україні. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2018. №3. С.17-21.

10. Васильєва Т.А. Напрями трансформації бюджетної політики в контексті забезпечення фінансової безпеки України. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2018. №2. С.7-12.
11. Гаруст Ю.В. Організаційно-правова структура фінансової системи України залежно від сфер фінансових відносин. Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools (Canada). 2018. №28/4. С.31-38.
12. Сухонос, В.В. Контрольна гілка влади: інституціональне втілення [Текст] / В.В. Сухонос, В.В. Сухонос // Eurasian Academic Research Journal. - 2018. - № 6 (24). - С. 6-14.
13. Миргород-Карпова В. В., Гаруст Ю. В., Хурсенко К. І. Історія становлення та розвитку Міністерства фінансів в Україні. Правові горизонти. 2018. № 11. С. 26–30.
14. Гаруст Ю.В., Павленко Б.О. Фінансова система країни як об'єкт фінансової безпеки. Правові горизонти. 2018. №8. С. 52-60.
15. Миргород-Карпова В.В., Савченко А.В. Особливості фінансової системи Республіки Колумбія. Правові горизонти. 2018. №12. С.36-41.
16. Гаруст Ю.В., Марченко А.М. Зарубіжний досвід діяльності правоохоронних органів, що забезпечують фінансово-економічну безпеку держави на прикладі Литви. Правові горизонти. 2018. №12. С.16-23.
17. Мельник В.І., Іващенко С.В. система суб'єктів забезпечення фінансової безпеки України. Правові горизонти. 2018. №12. С.23-27.
18. Руденко Л.Д., Губа К.І. Інформаційне забезпечення Національної поліції України: сучасний стан та перспективи розвитку. Правові горизонти. 2018. №12. С.27-31.
19. Гаруст Ю.В., Виходцева О.М. Правові основи забезпечення економічної безпеки України. Правові горизонти. 2018. №13. С. 26-30.
20. Миргород-Карпова В.В., Шрамко І.П. Фінансова система як об'єкти управління Фонду державного майна України. Правові горизонти. 2018. №13.36-41.

21. Кобзева Т.А., Мазуров А.В. Правові засади функціонування Державної регуляторної служби України як суб'єкта управління національною фінансовою системою. Правові горизонти. 2018. №13. С. 31-35.
22. Sukhonos V., D'yakonova I. Methodological bases of estimating the efficiency of economic security management of the enterprises in the global environment / Victor Sukhonos, Iryna D'yakonova, Alina Nikitina, Fedir Zhuravka // Investment Management and Financial Innovations. – 2018. – Volume 15, Issue 2. – P. 145–153.
23. Classification and prioritization of stakeholders' information requests according to Sustainable Development Goals: case of cross-sector partnership in Ukrainian food production industry [Text] / V. Sukhonos, I. Makarenko, Yu. Serpeninova, G. Qasimova // Problems and Perspectives in Management, 2018. - Vol. 16(4). - P. 126-140. - DOI:10.21511/ppm.16(4).2018.1
24. Vasylieva, T., Lyeonov, S., Lyulyov, O., & Kyrychenko, K. (2018). Macroeconomic Stability and Its Impact on the Economic Growth of the Country. Montenegrin Journal of Economics, – 2018. - 14(1), 159-170.
25. Vasylieva Tetiana, Vorontsova Anna, Lyeonov Serhiy & Artyukhov, Artem. (2018). Innovations in the financing of lifelong learning system: expenditure optimization model. Marketing and Management of Innovations. 218-231. 10.21272/mmi.2018.2-18.
26. Васильєва Т., Гаруст Ю., Винниченко Н., Височина А. Оптимізація рівня фінансової децентралізації як інструмент управління інноваційним економічним розвитком країни. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2018. №4.
27. Vasilyeva Tetiana, Poliakh Sergii. Financial consumer protection through the deposit guarantee system: on the way to national economic security / National Security & Innovation Activities: Methodology, Policy and Practice: monograph / edited by O. Prokopenko, V. Omelyanenko, Yu. Ossik. – Ruda Śląska : Drukarnia i Studio Graficzne Omnidium, 2018. – P.302-

314/P.302-314.

28. Narust Yu. Organizational and legal structure of the financial system of Ukraine by the spheres of financial relations: монографія «Інноваційний розвиток економіки: глобальні тенденції та національні особливості». Izdevniecība "Baltija Publishing" (м. Рига, Латвія). 2018.

29. Кобзєва, Т.А. Адміністративно-правове забезпечення управління фінансовою системою України [Текст]: монографія / Т. А. Кобзєва. - Суми: СумДУ, 2018. - 433 с.

30. 5 стран мира с наивысшими показателями ВВП в 2015 году [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: <http://grushevskogo5.com/fifteen/5-stran-mira-s-naivysshimi-pokazatelyami-vvp-v-2015-godu/> (дата доступу: 29.12.2016).

31. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України: Акад. курс : підручник у 2 т. Т. 1 Загальна частина / В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, Ю. П. Битяк та ін. ; відповідальний редактор. В. Б. Авер'янов. – Київ : Юридична думка, 2007. – 584 с.

32. Аверьянов В. Б. Функции и организационная структура органа государственного управления. / В. Б. Авер'янов. – Київ: Наукова думка, – 1979. 150 с.

33. Административное право : учебник / под ред. Ю. М. Козлова, Л. Л. Попова. – Москва : Юристь, 1999. – 728 с.

34. Адміністративна юстиція України: проблеми теорії і практики. Настільна книга судді / за загальною редакцією О. М. Пасенюка. – Київ : Істина, 2007. – 608 с.

35. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник: у 2 т. Т. 1 Загальна частина / редколегія: В. Б. Авер'янов та ін. Київ : Юридична думка, 2004. – 584 с.

36. Адміністративне право України : підручник для юрид. вузів і ф-тів. / Ю. П. Битяк, В. В. Богущкий, В. М. Гаращук та ін. ; за ред. Ю. П. Битяка. Харків : Право, 2000. – 520 с.

37. Адміністративне право України : підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін. ; за ред. Ю. П. Битяка. – Київ : Юрінком Інтер, 2007. – 544 с.
38. Адміністративне право України. Загальна частина. Академічний курс : підруч. / за заг. ред. академіка НАПрН України О. М. Бандурки. Харків : Золота миля, 2011. – 584 с. 384
39. Адміністративне судочинство України : підручник / О. М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О. Н. Панченко, В. Б. Авер'янов та ін. ; за заг. ред. О. М. Пасенюка. – Київ : Юрінком Інтер, 2009. – 672 с.
40. Алексеев П. В. Философия: учебник / П. В. Алексеев , А. В. Панин. – Москва : Проспект, 1997. – 568 с.
41. Административное право Российской Федерации: учебник / А. П. Алехин, А. А. Кармолицкий, Ю. М. Козлов ; под ред. А. П. Алехина. – Москва : ИКД Зерцало-М, 2003. – 608 с.
42. Адміністративне право. Загальна частина : навч. посіб. С. М. Алфьоров, С. В. Ващенко, М. М. Долгополова, А. П. Купін – Київ : Центр навчальної літератури, 2011. – 216 с.
43. Андрианов В. Теория саморегуляции рыночной экономики. / В. А. Андрианов // Общество и экономика. – 1998. – № 12. – С. 132–137.
- Анісімова Г. Ю. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства з фінансових питань. [Електронний ресурс] / Г. Ю. Анісімова. – Режим доступу : URL: http://www.rusnauka.com/10_NPE_2009/Pravo/43963.doc.htm (дата доступу : 22.05.2017).
44. Апатова Н. В. Оцінка ефективності місцевих бюджетів / Н. В. Апатова // Экономика Крыма. – 2010. – № 4 (33). – С. 104–107.
45. Ашмарина Е. М. Некоторые аспекты расширения предмета

- фінансового права в Російській Федерації: проблеми и перспективи. Е. М. Ашмарина. – Москва : Полиграф ОПТ, 2004. – 135 с.
46. Базилевич В. Д. Державні фінанси / В. Д. Базилевич . – Київ : Атіка, 2002. – 368 с.
47. Баклан О. В. Контрольно-наглядова діяльність та адміністративний примус в сфері охорони праці (на матеріалах підрозділів державного нагляду за охороною праці Головного штабу МВС України): дис. ... канд. юрид. наук: спец.12.00.07 / О. В. Баклан ; Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2002. – 239 с. 385
48. Бальцій Ю. Ю. Правовий статус міського голови в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец.12.00.02 / Ю. Ю. Бальцій. – Одеса, 2006.
49. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України: підручник / О. М. Бандурка . – Харків : Ун-т внутр. справ, 1998. – 480 с.
50. Бандурка О. О. Управління державною податковою службою в Україні: організаційно-правові аспекти: дис. ... доктора юрид. наук: спец. 12.00.07 / О. М. Бандурка . – Київ, 2007. – 499 с.
51. Баскакова Ю. В. Зміна істотних умов трудового договору з державними службовцями: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 / Ю. В. Баскакова. ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2010. – 187 с.
52. Башняк А. Адміністративна відповідальність як правовий інститут А. Башняк // Право України. – 2004. – № 9. – С. 30–34.
53. Беспалова О. В., Современные методики оценки эффективности денежно-кредитной политики центрального банка / О. В. Беспалова // Вестник СумГУ. – 2014. – № 2 (113). – С. 126–131.
54. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: навч. посіб. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL:http://pidruchniki.com/13731120/pravo/zakonodavcha_vlada_ssha#197 (дата доступу : 29.12.2016). / В. М. Бесчастний, О. В. Філонов, В. М. Субботін, С. М. Пашков ; за ред. В. М. Бесчастного. – 2-ге вид., стер. – Київ : Знання, 2008. – 467 с.

55. Битяк Ю.П. Адміністративне право України / Ю. П. Битяк, В. М. Паращук, О. В. Дьяченко та ін. – Київ : Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
56. Білик В. М. Організаційно-правові засади реалізації поліцейської функції в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / В. М. Білик . – Київ, 2008. – 240 с.
57. Білоконь М. В. Державне управління у сфері охорони громадського порядку : монографія / М. В. Білоконь. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – 679 с.
58. Большая советская энциклопедия / под редакц. Б. А. Введенского. –Государственное научное издательство «Большая советская энциклопедия», 1956. – Т. 39. – 974 с.
59. Бондаренко Г. П. Адміністративна відповідальність в СРСР / Г. П. Бондаренко . – Львів : Вища школа, 1975. – 176 с.
60. Борденюк В. І. Співвідношення місцевого самоврядування та державного управління: конституційно-правові аспекти: дис. ... доктора юрид. наук: спец.12.00.02 / В. І. Борденюк . – Київ, 2009. – 514 с.
61. Борець Л. В. Правове регулювання відомчого фінансового контролю в системі МВС України: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Л. В. Борець . – Державна податкова адміністрація України; Національна академія держ. податкової служби України. – Ірпінь, 2004. – 212 с.
62. Бугай Т. В. Методичні підходи до оцінки ефективності бюджетного процесу в Україні [Електронний ресурс] / Т. В. Бугай ; Дніпропетровський аграрно-економічний університет // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». Вип. № 9. – 2015. Режим доступу : URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4287> (дата доступу : 23.12.2016).
63. Бурда С. Я. Адміністративно-правовий захист учасників виборів і референдумів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец.12.00.07 / С. Я. Бурда // Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Львів, 2010. – 223 с.
64. Бюджетний кодекс України: Закон України від 8 лип. 2010 р.

2456-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50–51. – Ст. 572.

65. Варич О. Г. Економічні функції сучасної держави: природа, зміст, тенденції розвитку в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / О. Г. Варич . – Київ, 2006. – 206 с.

66. Васильєва О. І. Трансформація регіонального управління в умовах реформування владних відносин в Україні: дис. ... доктора наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 / О. І. Васильєва . – Київ, 2010. – 476 с.

67. Васянина Е. Л. О природе финансовых правоотношений. [Електронний ресурс] / Е. Л. Васянина // Бизнес, менеджмент, право. – Режим доступу : URL: <http://bmpravo.ru/img/2/kafedra/3/PDF%20file.pdf> (дата доступу: 12.12.2016).

68. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. – Київ : Юрид. думка, 2007. – 992 с.

69. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.

70. Веліканов С. В. Класифікація слідчих ситуацій в криміналістичній методиці: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / С. В. Веліканов . – Харків, 2002. – 218 с.

71. Венедиктов В. С. Статус працівників органів внутрішніх справ України як державних службовців: наук.-практ. посіб. / В. С. Венедиктов, М. І. Іншин . – Національний ун-т внутрішніх справ. – Харків : Видавництво НУВС, 2003. – 187 с.

72. Венедіктов С. В. Матеріальне та моральне стимулювання ефективної професійної діяльності працівників органів внутрішніх справ України: наук.-практ. посіб. / С. В. Венедіктов . – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2005. – 328 с.

73. Виноградня В. М. Особливості функціонування фінансових систем

країнах з ринковою економікою [Електронний ресурс] / В. М Виноградня

//

74. Економічний вісник університету. 2013. Вип. 20 (1). С. 199–205. – Режим доступу: URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/escvu_2013_20\(1\)__41](http://nbuv.gov.ua/UJRN/escvu_2013_20(1)__41) (дата доступу: 21.12.2015).
75. Висновок Комітету Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя до проекту Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади): від 26 серп. 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL:<http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=55812&pf35401=354909> (дата доступу: 19.09.2016).
76. Висновок Комітету з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування до проекту Закону про внесення змін до деяких законів України щодо порядку утворення та ліквідації місцевих державних адміністрацій: від 13 трав. 2015р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=54784&pf35401=345143> (дата доступу: 19.09.2016).
77. Кучинский В. А. Общая теория государства и права. / А. Ф. Вишнеvский, Н. А. Горбатов. – Минск : Амалфея, 2004. – 688 с.
78. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23.05.69. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : Юридична інформаційно-пошукова система «Ліга», файл MU69K01.LHT (дата доступу: 19.09.2016).
79. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики: аналіт. доп. Київ : НІСД, 2015. – 36 с.
80. Воронова Л. К. Фінансове право України : підручник / Л. К. Воронова. – Київ : Прецедент; Моя книга, 2006. – 448 с.
81. Воронова Л. К., Фінансове право: підруч. 2-ге вид., доп. і перероб. / Л. К. Воронова, Є. О. Алісов. – Харків : Фірма «Консул», 1999. – 496 с.
82. Воронова Л. К. Финансовое право: учебное пособие для студентов

- юридических вузов и факультетов / Л. К. Воронова, Н. П. Кучерявенко. – Харьков : Легас, 2003. – 360 с.
83. Галаган И. А. Административная ответственность в СССР: Процессуальное регулирование / И. А. Галаган. – Воронеж, 1976. – 322 с.
84. Гармонізація податкового законодавства: українські реалії: монографія / Г. М. Білецька, М. В. Кармаліта, М. О. Куц та ін. Київ : Алерта, 2012. – 222 с.
85. Гаруст Ю. В. Організаційно-правова структура фінансової системи України за сферами виникнення фінансових відносин / Ю. В. Гаруст, Т. А. Кобзєва // Форум права. – 2015. – № 5. – С. 27–38.
86. Генкин Б. М. Организация, нормирование и оплата труда на промышленных предприятиях: учеб. для вузов. / Б. М. Генкин. – Москва : Изд-во НОРМА, 2007. – 464 с.
87. Герасименко Є. С. Питання реформування інституту адміністративної відповідальності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. / Є. С. Герасименко. – Київ, 2000. – 23 с.
88. Гетманець О. П. Правове регулювання бюджетного контролю в Україні: дис. ... доктора юрид. наук: спец.12.00.07 / О. П. Гетманець. – Харків, 2009. – 427 с.
89. Гладун З. С. Сучасні проблеми адміністративного права України і шляхи їх вирішення. Проблемна лекція для магістрантів і студентів Юридичного інституту Тернопільської академії народного господарства. / З. С. Гладун. – Тернопіль, 2000. – 48 с.
90. Годованюк А. Й. Правовий режим земель природно-заповідного фонду: теоретичні проблеми: дис. ... канд. юрид. наук: спец.12.00.06 / А. Й. Годованюк. – Одеса, 2008. – 212 с.
91. Головистикова А. Н. Теория государства и права / А. Н. Головистикова. – Москва : Эксмо, 2005. – 592 с .
92. Гончарук С. Т. Адміністративна відповідальність за законодавством України / С. Т. Гончарук. – Київ : 1995. 78 с.

93. Горна М. О. Статистичний аналіз загальнообов'язкового державного страхування: соціально-економічна нормаль / М. О. Горна // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – 2014. – № 1. – С. 30–34.
94. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня. 2003 р. 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, 19–20, № 21– Ст. 144.
95. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від листопада 1991 р. № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. Ст. 56.
96. Государственное управление: основы теории и организации. учебник / под ред. В. А. Козбаненко. – Москва : Статут, 2000. – 912 с.
97. Грохольський В. Л. Управління діяльністю спеціальних підрозділів МВС України по боротьбі з організованою злочинністю: дис. ... доктора юрид. наук: спец. 12.00.07 / В. Л. Грохольський. – Харків, 2004. – 427 с.
98. Гроші та кредит: підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна та ін. ; за заг. ред. М. І. Савлука. – Київ : КНЕУ, 2001. – 602 с.
99. Даль В. И. Толковый словарь русского языка: иллюстрированное издание / В. И. Даль. – Москва : Эксмо, 2011. – 896 с.
100. Державне управління: навчальний посібник / за ред. А. Ф. Мельника. – Київ : Знання-Прес, 2003. – 343 с.
101. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В. Б. Авер'янова. Київ : Факт, 2003. – 384 с.
102. Деякі питання Державної регуляторної служби України: постанова Кабінету Міністрів України від 24 грудня. 2014 р. № 724 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 4. – Ст. 68.
103. Дзюнь О. Б. Світовий досвід створення мегарегулятора на ринку фінансових послуг / О. Б. Дзюнь [Електронний ресурс] . – Режим доступу

- : Державне управління: удосконалення та розвиток. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=695> (дата доступу: 15.02.2017).
104. Дмитрик О. О. Зміст та класифікація фінансових правовідносин: дис. ... канд. юрид. наук / О. О. Дмитрик. – Харків, 2003. – 187 с.
105. Добкін М. М. Місцеві державні адміністрації України: становлення, розвиток та функціонування : монографія / М. М. Добкін. – Харків : Золота миля, 2012. – 567 с.
106. Домбровська О. В. Конституційне право на життя людини і громадянина та забезпечення його реалізації органами внутрішніх справ: дис. канд. юрид. наук: спец.12.00.02 / О. В. Домбровська. – Київ, 2005.
107. Домбругова А. Повна цивільна дієздатність фізичних осіб: способи набуття. / А. Домбругова. // Юридичний вісник України. – 2004. – № 11 – С. 12–19.
108. Дрозд Ю. В. Співвідношення адміністративної відповідальності з іншими видами адміністративного примусу: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Ю. В. Дрозд ; Київ. нац. ун-т внутрішніх справ. – Київ, 2010. – 189 с.
109. Дубінчак В. М. Правоохоронна діяльність: сутність, суб'єкти, засоби забезпечення (теоретико-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / В. М. Дубінчак. – Київ, 2010. – 229 с.
110. Дудукало Г. О. Аналіз методів оцінювання ефективності управління діяльністю підприємства [Електронний ресурс] / Г. О. Дудукало // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – Дніпропетровський аграрно-економічний університет. 2012. № 3. – Режим доступу : URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?operation=1&iid=1031> (дата доступу : 30.01.2015).
111. Дудченко В. Адміністративний договір як різновид публічно-правового договору (деякі теоретичні аспекти) / В. Дудченко // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. – 2001. – Вип. 12. – С. 69–71.

112. Дутка Г. Я. Принцип фундаменталізації та його реалізація у математичній підготовці майбутніх економістів: дис. ... доктора пед. наук: спец. 13.00.04 / Г. Я. Дутка. – Київ, 2009. – 472 с.
113. Дячук С. І. Юридична природа виконання наказу; кримінально-правова оцінка діяння особи, що віддала чи виконала протиправний наказ: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / Дячук С. І. – Київ, 2000. – 213 с.
114. Егорова Ю. А. Модели организации казначейской системы исполнения бюджета в зарубежных странах [Электронный ресурс] / Ю. А. Егорова // Вестник Брянского государственного университета. – 2012. – 3 (2). – Режим доступа: // URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/modeli-392organizatsii-kaznacheyskoy-sistemy-ispolneniya-byudzheta-v-zarubezhnyh-stranah> (дата доступу:10.01.2017).
115. Едвін Дж. Долан. Гроші, банківська справа і грошово-кредитна політика. [Електронний ресурс] / Едвін Дж. Долан, Колін Д. Кзмпбелл, Розмарі Дж. Кемпбелл. 1991. – Режим доступу: URL: <http://bibliograph.com.ua/bank-8/36.htm> (дата доступу: 10.01.2017).
116. Екологічне право України : підручник / за ред. В. К. Попова, А. Н. Гетьмана. – Харків : Право, 2001. – 181 с.
117. Економічна енциклопедія: у трьох томах. / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – Київ : Видавничий центр «Академія», 2000. – Т.1 – 864 с.
118. Жук Л. А. Господарське право : навчальний посібник / Л. А. Жук, І. Л. Жук, О. М. Неживець. – Київ : Кондор, 2003. – 400 с.
119. Жуковський О. Г. Закон України «Про судоустрій і статус суддів»: науково-практичний коментар / О. Г. Жуковський. – Харків : ТОВ«Одіссей», 2010. – 304 с.
120. Забедюк М. С. Особливості формування та функціонування фінансових систем зарубіжних країн [Електронний ресурс] / М. С. Забедюк // Економічний форум. – 2015. – № 1. – С. 202–207. – Режим доступу: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2015_1_35 (дата доступу :

29.12.2016).

121. Загальна теорія держави і права: навч. посіб. / А. М. Колодій, В. В. Копейчиков, С. Л. Лисенков та ін. ; за ред. В. В. Копейчикова. – Київ : Юрінком-Інтер, 2000. – 320 с.

122. Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін. ; за ред М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. – Харків : Право, 2002. – 432 с.

123. Карлін М. І. Фінансова система України : навч. посіб. / М. І. Карлін. – Київ : Заня, 2007. – 324 с.

124. Карлін М. І. Фінанси країн Європейського Союзу : навч. посіб. для студ. ВНЗ / М. І Карлін ; М-во освіти і науки України. – Київ : Знання, 2011.– 640 с.

125. Кобзева Т. А. Господарські суди у системі державних суб'єктів управління фінансовою системою / Т. А. Кобзева // Наукові дослідження сучасного законодавства України – прогрес юридичної науки ХХІ століття (м. Київ, 25–26 червня 2015 р.). – Київ : Науково-дослідний інститут публічного права, 2015. – С. 159–161.

126. Кобзева Т. А. До проблеми окреслення мети функціонування фінансової системи України / Т. А. Кобзева // Рівень ефективності та необхідність впливу юридичної науки на нормотворчу діяльність та юридичну практику: Міжнародна науково-практична конференція (м. Донецьк, 7– 8 березня 2014 р.). – Донецьк : Східноукраїнська наукова юридична організація, 2014. – С. 64–66.

127. Козіна А. А. Забезпечення податковою міліцією законності у сфері оподаткування: організаційно-правові аспекти повноважень та статусу: дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / А. А. Козіна . – Харків, 2005. – 210 с.

128. Колпаков В. К. Предмет адміністративного права: сучасний вимір /В. К. Колпаков // Юридична наука. – 2008. – № 3. – С. 33–38.

129. Кримінальний кодекс України: Закон України: від 5 квітня. 2001 р. 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 30 квітня. 2012 р. № 4651- VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 37. – Ст. 1370.
130. Малиновський В. Я. Державне управління: навчальний посібник / В. Я. Малиновський. – Вид. 2-ге, доп. та переробл. – Київ : Атіка, 2003. – 576 с.
131. Манько Д. Г. Легалізація як правова процедура: дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Д. Г. Манько. – Одеса, 2010. – 205 с
132. Нестеренко А. С. Розуміння сутності категорії «фінансова система» / А. С. Нестеренко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2013. – № 3, Т. 2. – С. 47–50.
133. Нестеренко А. С. Фінансова система України: правова характеристика та законодавче регулювання : автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / А. С. Нестеренко. – Одеса, 2014. – 40 с.
134. Нижник Н. Р. Системний підхід в організації державного управління : навчальний посібник / Н. Р. Нижник, О. А. Машков. – Київ : Вид-во УАДУ, 1998. – 258 с.
135. Новий тлумачний словник української мови: у 3-т. / уклад. В. Яременко, О. Сліпущко. – Київ : Аконт. – Т. 2: К–П. – 927 с.
136. Новий тлумачний словник української мови: у 4 т. / уклад. В. Яременко, О. Сліпущко. – Київ: Аконт, 1998. – Т. 4. – 941 с.
137. Новик В. П. Адміністративно-територіальний устрій: організаційно-правовий аспект : дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / В. П. Новик. – Київ, 2008. – 220 с.
138. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14 січ. 1998 р. № 16/98-ВР. Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 23. – Ст. 121.
139. Падалко Г. В. Функції держави у сфері місцевого самоврядування

Україні : дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 / Г. В. Падалко. – Київ, 2007. – 231 с.

140. Структура Міністерства внутрішніх справ / Департамент протидії злочинності у сфері економіки: офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/545295> (дата доступу: 20.04.2017).

141. Сударенко О. В. Правове регулювання фінансування житлового будівництва в Україні : дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / О. В. Сударенко. – Київ, 2006. – 224 с.

142. Тюріна О. Правоохоронні органи: питання теоретичного осмислення та нормативного визначення / О. Тюріна // Право України. – 2001. – № 5. – С. 79–80.

143. Удод М. В. Адміністративно-правове регулювання забезпечення пожежної безпеки України : дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / М. В. Удод; Національна академія державної податкової служби України. – Ірпінь, 2004. – 212 с.

144. Управління державними фінансами: система оцінювання ефективності (COE) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.pefa.org/sites/pefa.org/files/attachments/PMF%20Ukrainian-Final.pdf> (дата доступу: 22.03.2015).

145. Фатхутдінов В. Г. Правоохоронна діяльність: природа, сутність, гуманізм (теоретико-правові та методологічні аспекти) : дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / В. Г. Фатхутдінов. – Київ, 2006. – 223 с.

146. Хуторян Н. М. Поняття юридичної відповідальності в загальній теорії права / Н. М. Хуторян // Держава і право. Юридичні і політичні науки: збірник наукових праць. – 2001. Вип. 11. – С. 340–357.

147. Цветков В. В. Ефективність державного управління. Державно-правова реформа в Україні / В. В. Цветков. – Київ, 1997. – 456 с.

148. Черненко Л. В. Проблеми фінансової системи сучасної України в

сучасних умовах [Електронний ресурс] / Л. В. Черненко. – Режим доступу: URL: http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_105/51.pdf.

149. Ямненко Т. М. Адміністративна відповідальність в галузі фінансів / Т. М. Ямненко // Повітряне і космічне право: Юридичний вісник. Наукові праці Національного авіаційного університету. – Київ : НАУ, 2007. – С. 58–61.

150. Ярмиш О. Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні : навч. посіб. / О. Н. Ярмиш, В. О. Серьогін. – Харків : Вид-во Національного ун-ту. внутр. справ, 2002. – 672 с.

151. Dejneko O. A. Efficiency and quality of management of the machine-building enterprise / O. A. Dejneko. – Moscow : Mechanical engineering, 2006. – 24 p.